

POLITIETS MAKTUTØVELSE

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 564
Leveringsfrist: 26.04.2011

Til sammen 16994 ord

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	<u>Tema</u>	1
1.2	<u>Avgrensning</u>	4
<u>2</u>	<u>FORVALTNINGSRETTSLIGE GRUNNPRINSIPPER FOR POLITIETS UTØVELSE AV MAKT</u>	<u>4</u>
2.1	<u>Legalitetsprinsippet</u>	4
2.2	<u>Lex superior prinsippet</u>	6
2.3	<u>Behovsprinsippet</u>	6
2.4	<u>Proporsjonalitetsprinsippet</u>	7
2.5	<u>Likhetsprinsippet</u>	8
2.6	<u>Saklighetsprinsippet</u>	9
2.7	<u>Fritt skjønn</u>	10
2.8	<u>Vurdering av prinsippene</u>	11
<u>3</u>	<u>BEGREPET MAKT</u>	<u>12</u>
3.1	<u>Hva er makt?</u>	12
3.2	<u>Ulike maktmidler som forvaltningsmyndighet</u>	12
3.3	<u>Ulike maktmidler som straffeprosessmyndighet</u>	15

3.4	<u>Mine vurderinger av maktmidler</u>	16
4	<u>POLITIMYNDIGHET</u>	17
4.1	<u>Hva er politimyndighet ?</u>	17
4.2	<u>Hvem har politimyndighet ?</u>	21
5	<u>ADGANGEN TIL Å BRUKE FYSISK MAKT</u>	22
5.1	<u>Generalfullmakten</u>	22
5.2	<u>Politi-loven § 6</u>	23
5.3	<u>Politiinstruksen § 3-2</u>	24
6	<u>MAKTHJEMLER I STRAFFELOVEN</u>	26
6.1	<u>Straffeloven § 48 første og annet ledd</u>	26
6.2	<u>Straffeloven § 48 tredje ledd og politiet</u>	28
6.3	<u>Flere hjemler</u>	29
7	<u>RETTSPRAKSIS</u>	30
7.1	<u>Thomazc Wacko, Heggen og Frøland tingretts dom 25. mars 2004</u>	30
7.1.1	Hendelsesforløpet	30
7.1.2	Tingrettens vurdering og domsavsigelse	32
7.2	<u>Eugene Obiora, 07. september 2006</u>	34
7.2.1	Hendelsesforløpet	35
7.2.2	Politiets straffeansvar	37
7.2.3	Sakens utfall	41
7.3	<u>Maglitekjennelsen - 2007</u>	41

7.3.1	Faktum og hendelsesforløpet	42
7.3.2	Høyesteretts vurdering og resultat	44
7.4	<u>Vurdering av avgjørelsene</u>	45
8	<u>POLITIETS KUNNSKAP OG OPPLÆRING</u>	46
8.1	<u>Politihøgskolen og kompetanse</u>	46
8.2	<u>Ulike metoder</u>	48
8.2.1	Halsgrep ”kyllinggrepet”	48
8.2.2	Mageleie	50
8.2.3	Sideleie	51
9	<u>PUBLIKUMS SYN PÅ POLITIET</u>	51
9.1	<u>Anmeldelser av politiet</u>	52
9.2	<u>Politiet, tragedier og de mørke tall</u>	53
10	<u>KONTROLL MED POLITIETS MAKTUTØVELSE</u>	55
10.1	<u>Spesialenheten for politisaker og deres arbeid</u>	56
10.2	<u>Kollegiale forhold og moral</u>	58
11	<u>LITTERATURLISTE</u>	60

1 Innledning

1.1 Tema

Oppgavens tema er politiets maktutøvelse. Ordet politi stammer fra to greske ord ” polis” som betyr by og ” politeria” som var et uttrykk for borgernes velferd og sikkerhet. Tidligere på 1700- tallet var begrepet politi langt mer omfattende enn det er i dag. På den tiden ble begrepet ansett som den samlede statsforvaltning innenriks. Frem mot 1800- tallet ble det gjort endringer i begrepets innhold og først fra midten av 1800- tallet fikk politiet de oppgaver de har i staten i dag.

Politi som begrep har to betydninger, disse betegnes som det funksjonelle (materielle) og det organisatoriske (formelle) politibegrep. Det funksjonelle begrepet beskriver hvem som har myndighetsutøvelsen, herunder den formelle eller rettslige kompetanse, mens det organisatoriske betegner de ulike offentlige organer som har blitt tildelt politimyndighet som politi- og lensmannsetaten.¹

I dag er politiets oppgaver beskrevet i politiloven §§ 1 og 2. Politiloven § 1 statuerer at polititjenesten er statens ansvar. Av bestemmelsen beskrives virksomheten som håndhevende, hjelpende og forebyggende. Politiet skal med disse retningslinjene opprettholde og fremme borgernes trygghet, alminnelig velferd samt rettssikkerhet. Politiloven § 2 inneholder en nærmere beskrivelse av politiets oppgaver.

---

¹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 35

Bestemmelsen lyder slik;

” Politiet skal

- 1 beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet, opprettholde den offentlige orden og sikkerhet og enten alene eller sammen med andre myndigheter verne mot alt som truer den alminnelige tryggheten i samfunnet*
- 2 forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet*
- 3 avdekke og stanse kriminell virksomhet og forfølge straffbare forhold i samsvar med regler gitt i eller i medhold av lov*
- 4 yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner, i lovbestemte tilfeller og ellers når forholdene tilsier at bistand er påkrevet og naturlig*
- 5 på anmodning yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane*
- 6 samarbeide med andre myndigheter og organisasjoner tillagt oppgaver som berører politiets virkefelt så langt regler gitt i eller i medhold av lov ikke er til hinder for dette*
- 7 utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov eller som følger av sedvane, herunder oppgaver som i lov er lagt til lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver. ”²*

For at politiet skal kunne utføre disse oppgavene for å sikre borgerne må de anvende ulike metoder som etter loven anses som maktutøvelse. Det kan blant annet være inngrep i form av tvang, innbringelse, beslag, pågripelse, ransaking og påbud. Politiets utøvelse av makt er undergitt grenser for å hindre at utøvelsen skjer på bekostning av borgerne og deres vern mot krenkelser.

Med politiets maktutøvelse menes påtvunget kraftanvendelse. I forarbeidene til politiloven § 6 er makt hos politiet definert som *” tvangsmessig fysiske inngrep mot person eller eiendom ”*.³ En annen definisjon av makt hos politiet er behandlet av Max Weber som *” politiets evne til å sette sin egen vilje gjennom i det kollektive liv, tross eventuell*

---

² Lov av 4. august 1995 nr. 53, heretter politiloven , § 1

motstand”, jf. punkt 3.1 i oppgaven.

Maktutøvelse baserer seg på den formelle kompetanse, dvs. myndighet til å gi påbud og foreta inngrep, om nødvendig med makt slik det er beskrevet overfor. Maktutøvelse har også en materiell side som innbefatter fullmakter eller rettsgrunnlagene for tjenestehandlingene, herunder valg av metoder og virkemidler. Både formell og materiell kompetanse vil bli behandlet i oppgaven.

Det må skilles mellom politiets to ulike områder for myndighet, da disse følger ulike regelsett samt at det er forskjellige overordnede organer som politiet er underlagt. Det må her sondres mellom politiet som straffeprosessmyndighet og som forvaltningsmyndighet.

Det er etter bestemmelsene i straffeprosessloven § 225, første ledd at politiet setter i gang etterforskning og gjennomføringen av dette. Som straffeprosessmyndighet hjemler loven også politiets myndighet til å gripe inn med hjelp av forskjellige tvangsmidler. Eller andre etterforskningstiltak ved forfølgning av straffbare forhold. Slike midler kan blant annet være pågrepelse, ransaking, kroppslig undersøkelse og varetektsfengsling.

Som forvaltningsmyndighet skal politiet følge bestemmelsene som reguleres av alminnelig forvaltningsrettslige prinsipper, politiloven, straffeloven og forvaltningsloven.

Forvaltningsloven bestemmelser kommer til anvendelse ved blant annet saksbehandling, klage og habilitet på de områder hvor etatens arbeid ikke følger av straffeprosessloven, jf. forvaltningsloven §§ 1 og 4, 1. ledd. Dette er særlig aktuelt ved politiets oppgaver ved orden, ro og sikkerhet samt den forebyggende tjenesten.⁴

---

³ Ot.prp.nr 22 (1994- 1995) s. 60

⁴ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 64- 70

1.2 Avgrensning

Myndighetsutøvelse, både som påtalemyndighet og forvaltningsmyndighet, omfatter et spekter av virkemidler og begge deler vil bli behandlet. Jeg kommer til å behandle forbud og påbud, samt de reelle inngrep. Hovedtyngden av tema vil ligge under politiets bruk av makt og de bestemmelser rundt dette.

Forvaltningsvirksomhet i form av kontroll med skjenkebevilling, lotterier, handel med brukte ting og vaktvirksomhet faller utenfor det jeg skal behandle videre i oppgaven. Jeg kommer heller ikke til å behandle reglene for veitrafikk og forholdet til diplomater og utenlandskmilitærpersonell i Norge.

Videre i oppgaven kommer jeg til å se nærmere på kunnskapen om og opplæring i bruk av fysisk makt hos politiet. Til slutt i oppgaven vil jeg se på kontrollen med politiet.

2 Forvaltningsrettslige grunnprinsipper for politiets utøvelse av makt

2.1 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet blir beskrevet som et alminnelig krav om at det offentlige må ha hjemmel i lov eller i medhold av lov for å kunne gripe inn i borgernes rettsfare eller rettsområde. Prinsippet bygger på konstitusjonell sedvanerett. Legalitetsprinsippet omfatter dermed alt av offentlig myndighetsutøvelse, herunder generelle regler, individuelle avgjørelser samt konkrete handlinger.

Grunnprinsippet som krever grunnlag eller hjemmel i en formell lov for å gripe inn i borgernes rettsfare, anses som prinsippets *materielle* side. Dette innebærer at forvaltningen som griper inn må ha materiell kompetanse til å foreta inngrep.

Den *prosessuelle* siden ved prinsippet medfører videre at inngrepet som blir gjennomført, må følge fremgangsmåten som er beskrevet i rettsregelen. I tillegg til de to elementene nevnt overfor, er det en siste side som også må tas i betraktning. Den *formelle* siden innebærer at forvaltningens selv ikke har adgang til å bestemme sin kompetanse da denne myndigheten må utledes av lov.

Legalitetsprinsippet har en positiv og en negativ side. Den positive siden er selve adgangen til å gripe inn i borgernes private rettsfære, kravet til hjemmel i formell lov. Den negative siden ved prinsippet er at det også kreves hjemmel for å unnlate og handle i en situasjon, når rettsregelen ellers krever at det gripes inn. Et slikt negativt prinsipp gjelder normalt ikke i norsk rett, forutsatt at det ikke foreligger særskilt rettsgrunnlag.

Legalitetsprinsippet som tolkningsprinsipp har her betydelig vekt. I de tilfeller hvor normen kommer til anvendelse er det ikke noe som sier hvor klar hjemmelen må være, eller hvor stor vekt lovens ordlyd har som rettskildefaktor. Hensynet til demokratisk legitimitet er grunnleggende for prinsippet. Det følger av dette at kompetansegrunnlaget må tolkes restriktivt når borgerne utsettes for inngrep.

I følge Augland med flere må dette kravet nyanseres ut fra arten av inngrepet, hvor man befinner seg, hvor tyngende det er og hvordan det rammer borgerne. Vurderingen blir en helhetsvurdering hvor man veier de hensyn som taler i forvaltningens favør for en gjennomføring av tiltaket mot de hensyn som taler for de som rammes av tiltaket.⁵

Formålet med et slikt prinsipp er å beskytte og verne borgernes rettssikkerhet og frihet, og dermed oppnå demokratisk legitimitet. Det vil først og fremst være fysiske personer og deres eiendomsrett, ytringsfrihet og frihet som er beskyttet av prinsippet. Vernet gjelder også for juridiske personer herunder organisasjoner, ulike virksomheter og selskaper.

---

⁵ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 102- 103

Det har også i senere teori vært diskutert om dette vernet også skal gjelde for kommuner, fylkeskommuner osv.⁶ Det er nå antatt at vernet også omfatter sistnevnte.

Det er ikke tvil om at et slik prinsipp er grunnleggende for å unngå at alvorlige inngrep blir foretatt uhjemlet. Legalitetsprinsippet og dets formål skaper trygghet hos borgerne og deres viten om at det må foreligge hjemmel før offentlig myndighet griper inn i deres rettssfære.

2.2 Lex superior prinsippet

Lex superior prinsippet innebærer at forvaltningen ikke har adgang til å foreta disposisjoner i strid med noe som fastslått av regler av høyere rang. Dette medfører at rettigheter og plikter som har grunnlag i lov eller i medhold av lov, bare kan oppheves eller endres ved en norm med minst samme trinnhøyde.

Det finnes unntak fra prinsippet om å dispensere fra loven, hvor det kun er adgang til dette dersom det foreligger særlig hjemmel. Dette omtales som *derogasjonsklausul*.

Legalitetsprinsippet og lex superior prinsippet er sammen de to viktigste rettslige rammene for politiet og deres myndighetsutøvelse.⁷

2.3 Behovsprinsippet

Behovsprinsippets formål er å hindre at offentlig myndighet får adgang til å gripe inn i overfor borgerne med sterkere og i større omfang enn nødvendig, dette kalles også ”*minstemiddel*”-regelen.

Regelens formål er at mildere midler må ha blitt prøvd og da som hovedregel uten å ha ført frem. De må som utgangspunkt ha vært nytteløse. Dersom dette er forsøkt kan det

---

⁶ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 399

⁷ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 102 og 400

anvendes sterkere midler for å oppnå resultatet. Det skal i tillegg til *minste middel* – regelen også tas hensyn til at de midler som brukes må være *adekvat* og *tilstrekkelig*.⁸

Behovsprinsippet er blant annet fastslått i politiloven § 6, 1. og 2. ledd samt politiinstruksen § 3-1, 2. ledd. I begge bestemmelsene kommer regelen om å anvende det minst inngripende inn. Politiet skal også etter lovens formål vurdere hvilke middel som vil medføre minst mulig alvorlige konsekvenser og da gå for dette alternativet.⁹

Det finnes ingen instruks eller rangering for hvilke av disse midlene som skal anvendes i de ulike situasjoner som politiet befinner seg i. Dette kan også bidra til at det kan være vanskelig for polititjenestemenn å vurdere graden og styrkebehovet for de ulike midler som kan anvendes. Behovsprinsippet forutsetter videre andre underhensyn om at det midlet som anvendes i et tilfelle, ikke må gå lengre enn det som er nødvendig for å nå oppgavens mål. En slik begrensning i myndighetsutøvelsen anses for å ha en kvantitativt begrensning på art, retning, intensitet og varighet av det aktuelle midlet som blir brukt.

Den kvalitative siden ved formålsregelen er kravet til at det må være adekvat. Med dette menes at det midlet som benyttes må være egnet til å nå det mål samt forholdet til objektet som er berørt av dette.¹⁰ I likhet med avgjørelsen av hvilke middel som er minst inngripende er også avgjørelsen om hvilke middel som er adekvat vanskelig for politiet.

2.4 Proporsjonalitetsprinsippet

Proporsjonalitetsprinsippet uttrykker et alminnelig krav om forholdsmessighet mellom tjenestehandlingens mål og middel. Med dette menes at det må tas hensyn til tiltakets formål, situasjonens alvor samt forholdene for øvrig.

---

⁸ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 107

⁹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 414

¹⁰ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 416

Dette prinsippet er også nedfelt i politiloven § 6, 2. ledd annet punktum, ” *De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig*”. Negativt formulert vil dette medføre at skaden eller uleiligheten assosiert med inngrepet ikke må stå i misforhold til det mål som ønskes oppnådd, da slik at resultatet og fordelene er langt større enn skaden og ulempene det medfører.

I sammenhengen her blir skade og ulempe tolket i vid forstand. Slik politiloven § 6, 2. ledd annet punktum uttrykker proporsjonalitetsprinsippet, kan man sammenligne forholdet mellom middel og mål med forholdet årsak og virkning. Man kan se det første som en forutgående vurdering, og det siste som en bedømmelse i etterkant av handlingen som årsak til et inntrådt resultat.

Politiet må i sin vurdering antesipere de virkninger som det valgte midlet vil medføre, samt at de må ta valget om det i det hele tatt skal anvendes. Konsekvensen av proporsjonalitetsprinsippet medfører at politiet i ulike situasjoner må benytte seg av andre hjelpemidler enn planlagt. Dette er aktuelt når de planlagte virkemidlene vil medføre at de vil stå i mislighold til det resultat oppdraget skal oppnå.¹¹

2.5 Likhetsprinsippet

Likhetsprinsippetets grunntanke og krav er at alle like tilfeller skal behandles likt. Denne grunnsetningen gjelder for all offentlig myndighetsutøvelse samt politiets tjenestehandlinger.

Formålet med likhetsprinsippet som bygger på sedvanerett er å oppfylle kravet til at alle skal stille likt overfor loven og ingen skal bli offer for ugrunnet forskjellsbehandling. Dersom man ser på den tradisjonelle lære gjelder dette prinsippet kun for utfallet av myndighetshandlingen, og unnlater måten den gjennomføres på.

---

¹¹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 417- 418

Til tross for den tradisjonelle lære er hensynet til rimelighet og rettferdighet med på å gjøre at prinsippet også gjelder ved politiets metodevalg. En ugrunnet forskjellsbehandling eller urettferdig fremgangsmåte vil medføre svikt i rettssikkerheten og dermed skape mistro mellom borgerne og politiet. Selv om det kan være vanskelig å praktisere likhetsprinsippet i tjenesten, er det en bindende norm for politiets tjenesteutøvelse og skal følges så langt dette praktisk er mulig.¹²

2.6 Saklighetsprinsippet

Prinsippet gir krav til at myndighetsutøvelsen skal være saklig og upartisk. Prinsippet her er også en del av myndighetsmisbrukslæren, og objektivitetsgrunnsetningen gjelder for all offentlig forvaltningsvirksomhet.

Formålet med prinsippet er at polititjenestemenn i tjeneste ikke skal la seg påvirke av usaklige/utenforliggende forhold ved tjenesten. Politimannen skal legge til side sin subjektive oppfatning, slik at hans egne interesser ikke skal påvirke utfallet av en sak. Prinsippet tillater ikke tilfeldige og vilkårlige avgjørelser uansett dets utfall. En polititjenestemann kan ikke se gjennom fingrene og ”være grei” ved offentlig uro på grunnlag av at han kjenner vedkommende.

Politi-loven § 6, 3. ledd jf. politiinstruksen § 3-1, 4. ledd gir uttrykk for prinsippet. Likeså er kravet om objektivitet også slått fast i straffeprosessloven § 226, 3. ledd, samt at den angir etterforskningens formål og forholdsnormer for dens gjennomføring. Dette prinsippet er også bakgrunnen for habilitetsreglene i både straffeprosessen og forvaltningsretten. Formålet med prinsippet er å unngå situasjoner hvor tjenestemenn blir påvirket til å ta upartiske valg samt at egne meninger og interesser skal påvirke utfallet av en avgjørelse i tjenesten. Politimannen objektivitet skal alltid legges til grunn for å få et saklig utfall.¹³

---

¹² Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 419

¹³ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 420

2.7 Fritt skjønn

Betydningen av ordet skjønn omtales som vurdering. Begrepet fritt skjønn kommer til anvendelse når en sak besluttet basert på egne vurderinger. Det må her sondres mellom to typer skjønn. Det ene omtales som *rettsanvendelsesskjønn* eller *lovbundet skjønn*, og er styrt av rettsregler. Det som er av særlig interesse er den typen som omtales som *fritt / diskresjonært skjønn*. Sistnevnte tillater at det er opp til forvaltningen å vurdere resultatet for saken, de står altså fritt.

Avgjørelser som er vedtatt på grunnlag av forvaltningens fri skjønn er endelig og kan ikke overprøves av domstolene slik det kan være tilfellet ved lovbundet skønnsavgjørelser. Til tross for at en sak er lovbundet, skal forvaltningen i likhet med de tilfeller hvor fritt skjønn legges til grunn ta stilling til skønnsmessige spørsmål som dukker opp. Dette er aktuelt hvor det er vage og skønnsmessige uttrykk i loven som for eksempel ” *urimelig, nødvendig og utuktig*”.

En begrensning for forvaltningens frie skjønn ligger i et sett med rettsnormer. Både *hjemmelsgrunnlaget* og *myndighetsmisbruk* er med på å sette begrensninger for skjønnets. I de tilfeller hvor det ligger til grunn *usaklig forskjellsbehandling, utenforliggende hensyn* eller at avgjørelsen er *sterkt urimelig* eller *vilkårlig* vil det være tale om misbruk av skønnsmyndighet. Dette er grunnlag for at det kan medføre ugyldighet. Samme utfallet vil det få dersom skjønnets bygger på *ufullstendig* eller *uriktig* faktum samt hvis det er tilfellet at feil i saksbehandlingen har skjedd. Forvaltningen kan i enkelte tilfeller ha *forhåndsbundet* skønnsutøvelsen. Instruks fra overordnet organ som sier hvordan skønnsmyndigheten skal anvendes setter også grenser.¹⁴

---

¹⁴ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 105

2.8 Vurdering av prinsippene

De prinsipper som er omhandlet ovenfor er alle grunnleggende for at offentlig myndighet skal fungere sammen med borgerne i et samfunn med gjensidig tillit. Prinsippenes formål tar sikte på å skape trygghet og tillit for medborgere samt hos offentlige myndighet. Uten de nevnte retningslinjer ville samfunnet utviklet seg i en negativ retning og til et langt mindre harmonisk samspill mellom offentlig myndigheter og samfunnsborgere.

Legalitetsprinsippet er etter min vurdering det viktigste prinsippet vi har. Den trygghet og rettssikkerhet prinsippet medfører gjør at borgere unngår å bli overkjørt av det offentlige når det ikke foreligger hjemmelsgrunnlag. Dessverre er det mange rettsstater som ikke opererer med slike grunnleggende prinsipper. Flere lands myndigheter griper inn i borgernes rettsfare uten at borgere kan foreta seg noe.

I vårt samfunn anser jeg også likhetsprinsippet som en av de viktigste prinsipper ved offentlig myndighetsutøvelse. Det er når borgerne blir urettmessig behandlet at tilliten svikter og konflikter oppstår. At borgere blir behandlet likt og ingen lider av unødvendig forskjellsbehandling er med på å skape tillit til offentlig myndigheter. At vi i Norge har et rettssystem som verner borgerne i så stor grad er et privilegium, da dette ikke er en selvfølge i alle land.

3 Begrepet makt

3.1 Hva er makt?

Politielloven § 6 regulerer hvordan politiet skal utføre sine tjenester. I § 6, 4. ledd er politiets adgang til maktutøvelse kommet til uttrykk. ” *Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.*” ¹⁵

En definisjon av begrepet fysisk makt finner vi ikke i politielloven § 6. Det fremgår av forarbeidene til loven en definisjonen av begrepet makt som ” *tvangsmessig fysiske inngrep mot person eller eiendom*”. ¹⁶ Det er verken i politielloven § 6 eller forarbeidene blitt presisert nærmere hva som legges i fysisk makt. Da tenker jeg på politimannens bruk av egen fysisk kropp ved utøvelsen av fysisk makt eller ved bruk av andre hjelpemidler.

Makt er et vidt begrep som spiller sentral rolle i mange rettsområder. Begrepet makt er inngående behandlet av sosiolog og økonom Max Weber. Hans definisjon av politiets makt beskrives som ” *politiets evne til å sette sin egen vilje gjennom i det kollektive liv, tross eventuell motstand.*” I en situasjon hvor politiet pågriper en borger, og dermed med makt legger han i bakken, er etter Webers teori eksempel på å tvinge gjennom sin egen vilje på arrestantens atferd, herunder politiets vilje. ¹⁷ En annen definisjon som har sitt grunnlag i politisosiologien, er at politiet er den institusjonen som er tildelt den generelle retten av staten til å ta i bruk tvangsmakt innenfor landets grenser.

3.2 Ulike maktmidler som forvaltningsmyndighet

En politimann vil alltid kunne bruke sin egen styrke både fysisk og psykisk som maktmiddel. Dette er opplæring og teknikker fra politihøgskolen som skal kunne hjelpe de

---

¹⁵ Lov av 4. august 1995 nr. 53, politielloven , § 6 4. ledd

¹⁶ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 60

¹⁷ Weber, Max. Makt og byråkrati, (1971) s. 17

i ulike situasjoner hvor dette trengs. Med dette maktmidlet kan de kontrollere og nøytralisere en eventuell farlig situasjon for å opprettholde sikkerheten til seg selv og andre. Det vil derfor være viktig at en politimann holder seg i bra fysisk form, samt at det stilles store psykiske krav under farlige situasjoner. Deres selvkontroll har det også ved rettspraksis blitt stilt store krav til ved maktanvendelse under myndighetsutøvelsen.

Politiet kan også ta i bruk maktmidler som håndjern og annet båndsel. Eksempel på dette kan være fotjern, strips samt ledsagerjern, jf. politiinstruksen § 3-2 , tredje ledd. Håndjern er en del av polititjenestemannens daglige utstyr i tjenesten og er i utgangspunktet ikke ansett for å være farlig. Det er viktig for politiet ved anvendelse av håndjern, fotjern, strips at dette gjøres på en forsvarlig måte slik at en unngår at arrestanten blir påført unødvendig skade eller smerte.

Våpeninstruksen regulerer politiets adgang til å bruke slagvåpen. I følge våpeninstruksen § 1 er slagvåpen alle typer køller og ridepisk. Instruksen sier også at dersom slagvåpen anvendes skal det brukes etter ordre fra politisjef, jf. våpeninstruksen § 18. Slagvåpen skal kun anvendes hvor det er særlig faresituasjon og det ikke er til å unngå at politimennene blir skadet under tjenestehandlingen, samt at politiet er pliktig til å bruke dette maktmidlet på en slik måte at skadevirkningene begrenses så langt det er mulig jf. våpeninstruksen § 17 og § 16, tredje ledd.¹⁸

Våpeninstruksen § 1 nevner gassvåpen som selve skytevåpenet for avlevering av gass og gassammunisjonen. Spray-, gass- og røykebokser regnes også med her. Det som er godkjent for politiet av gasser er pepperspray og tåregass. Gassene forårsaker blant annet hoste og svie i øynene, men er ikke farlig forutsatt at det ikke dreier seg om langvarig påvirkning. De samme kriterier stilles til anvendelsen av gassvåpen som ved bruk av slagvåpen.

---

¹⁸ Våpeninstruks for politiet gitt av Justisdepartementet den 1. August 1989

I tillegg til de maktmidler nevnt ovenfor, kan politiet bruke godkjente tjenestehunder. Politiet bruker tjenestehund blant annet ved ettersøkning, i redningstjenesten og som maktmiddel ved pågripelser. Både hunden og føreren skal ha gjennomgått et bestemt opplæringsprogram før de blir godkjent. Siden en tjenestehunden anses som et sterkt redskap for politiet må de være varsom ved bruken av dette som maktmiddel.¹⁹

Politiet har også mulighet til å forfølge motorvogn dersom føreren unnlater å stanse for stoppsignal. Politiet har da mulighet til å få stanset og pågripe vedkommende.

I politiretten finnes det ingen definisjon av forfølgelseskjøring. Det følger av vegtrafikkloven § 10, første ledd at på signal plikter føreren av motorvognen å stanse umiddelbart for politikkontroll. Men bestemmelsen tillater ikke å innlede forfølgelse av motorvogn av den grunn at den ikke stanser opp for kontroll. Vegtrafikkloven § 31, første ledd hjemler straff for de som ikke etterkommer politiets stoppsignal. I en situasjon hvor politiet er under utrykning eller forfølger et annet kjøretøy har politiet adgang til å fravike reglene for trafikk. Vegtrafikkloven § 11 gir hjemmel for adgang til å fravike det som ellers er fastsatt i eller i medhold av vegtrafikkloven §§4- 9, forutsatt at det er medfører *vesentlig lette i tjenesten* og at det er *nødvendig*.²⁰

Dette maktmidlet har ført til noen diskusjoner i relasjon til tilfeller hvor det kan være forsvarlig å forfølge motorvogn. Det skal som hovedregel anvendes blålys og sirener ved en slik handling. Det er flere hensyn politiet må ivareta ved forfølgelse av motorvogn. Aktsomhet, nødvendighet, forholdsmessighet samt vurderingen om handlingen er forsvarlig opp i mot risikoen og faren det kan medføre for andre.²¹

---

¹⁹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 434- 438

²⁰ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 441

²¹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 447- 450

3.3 Ulike maktmidler som straffeprosessmyndighet

Jeg skal behandle noen av tvangsmidlene som er hjemlet i straffeprosessloven, herunder *pågrepelse, varetektsfengsling og ransaking*.

Det er adgang til pågrepelse ved mistanke om straffbare handlinger, jf. straffeprosessloven § 171. I bestemmelsen er grunnvilkåret for pågrepelse at det foreligger skjellig grunn til mistanke for at vedkommende har begått et lovbrudd som kan medføre fengsel som straff i mer enn 6 måneder. I tillegg kreves det at et av de fire vilkår under er oppfylt:

- 1) det er grunn til å frykte for at han vil unndra seg forfølgingen eller fullbyrdingen av straff eller andre forholdsregler,*
- 2) det er nærliggende fare for at han vil forspille bevis i saken, f eks ved å fjerne spor eller påvirke vitner eller medskyldige,*
- 3) det antas påkrevd for å hindre at han på ny begår en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 måneder,*
- 4) han selv begjærer det av grunner som finnes fyldestgjørende.*

Selve utførelsen skal gjennomføres på en skånsom måte hvor det skal tas hensyn til tid, sikkerhet, sted og fremgangsmåte.²²

Varetektsfengsling er et annet maktmiddel som kan anvendes dersom påtalemyndigheten ønsker å beholde den pågrepne. Vilkåret er at han skal fremstilles for tingretten med begjæring om varetektsfengsling snarest mulig, helst dagen etter selve pågrepsen jf. straffeprosessloven § 183, første ledd. De vilkår som gjelder for varetektsfengsling fremgår av straffeprosessloven § 184, jf. §§ 171- 174, dermed skal de vilkår som stilles ved pågrepelse også være oppfylt her. Ved varetektsfengsling må det vurderes om det er nødvendig, samtidig må ikke fengslingen innebære uforholdsmessig inngrep, jf. § 170 a.

---

²² Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 622

Ettersom varetektsfengsling er et vidtgående inngrep mot borgerne skal dette kun anvendes hvor det er strengt nødvendig.

Det siste maktmiddelet jeg skal ta for meg er ransaking. Ransaking brukes når politiet skal finne bevis, inndragelse av ting eller finne ting som kreves tilbakeført til fornærmede. Grunnvilkåret for ransaking av bolig, oppbevaringssted og rom er også at det må være skjellig grunn til mistanke for at det foreligger et lovbrudd som kan medføre fengselsstraff. Det kan skilles mellom *personransaking* og *husransaking*.

Det sistnevnte er hjemlet i straffeprosessloven § 192 hvor det er tale om ransaking av ”*bolig, rom eller oppbevaringssted*”. Slik ransaking utøves først og fremst mot mistenkte , men straffeprosessloven § 192, annet ledd gir begrenset tilgang til ransaking av tredjemann. For personransaking gjelder samme vilkår om skjellig grunn til mistanke av personen for at det er begått et lovbrudd som kan føre til frihetsstraff. Straffeprosessloven § 195, første ledd setter det som vilkår at det er ”*grunn til å anta*” at en slik personransaking vil medføre oppdagelse av bevis eller beslagleggelse av ting. Det forutsettes at politiet er kjent med saken før de skal foreta ransakingen slik at de vet hva de søker etter. Det skal varsles om ransakingen, hvis det ikke mulig skal en av vedkommendes husstand eller nabo varsles dersom det skal skje uten forsinkelse, jf. straffeprosessloven § 200.²³

3.4 Mine vurderinger av maktmidler

Etter min mening bør det stilles strenge aktsomhetskrav til maktmidlet forfølgelseskjøring, da det er stor risiko for at andre blir utsatt for farlige situasjoner i trafikken. Og politiet må være godt synlig under en slik aksjon, med sirener og blålys slik at publikum blir ”informert”.

---

²³ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 623- 625

Det som gjør politiets makt særegent er nettopp deres rett til å ta i bruk tvang i samfunnet. Det er også flere som kan anvende tvang i samfunnet innenfor sine rammer, noen eksempler på dette er personer i fengselsvesenet, psykiatrien og barnevernet. Men det er politiet som har blitt tildelt den generelle adgangen til å utøve tvang. Med politiets rett til å utøve makt er det særlig viktig at politiet er forsiktig ved bruk av fysisk makt. Det vil derfor være avgjørende at politiet har korrekt opplæring og holdninger rundt anvendelsen av makt.

Publikums tillit vil også bli styrket ved at politimann har tilstrekkelig og riktig kompetanse før de tar i bruk fysisk makt. Bruk av fysisk makt kan være alt fra bruk av slag-, skyte- og gassvåpen.²⁴ Videre i oppgaven vil den delen som omhandler fysisk makt i pågripelsessituasjoner bli lagt til grunn ved bruk av begrepet fysisk makt.

4 Politimyndighet

4.1 Hva er politimyndighet ?

Politimyndighet er et viktig begrep og spiller en avgjørende rolle for polititjenestemannens ansvar, kompetanse og plikter. Til tross for at det er brukt både i politiloven og politiinstruksen forefinnes ingen legaldefinisjon. Det fremgår imidlertid av forarbeidene til politiloven at det er den samlede kompetansen til å gi påbud og foreta inngrep overfor borgerne som faller inn under begrepet makt, om nødvendig med makt. Det siste er særegent for politiet.²⁵

---

²⁴ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s.16-17

²⁵ Ot.prp.nr.22 (1994-1995) s. 38

Det er to sider ved politimyndighetsbegrepet, det ene som betegner de ulike offentlige organer som har blitt tildelt politimyndighet som politi- og lensmannsetaten. Det som er nevnt overfor betegnes som begrepets organisatoriske eller institusjonelle side. Den andre siden ved begrepet beskriver hvem som har myndighetsutøvelsen, herunder den formelle eller rettslige kompetansen. Denne siden ved politimyndighet omtales som den funksjonelle eller materielle.²⁶

Den materielle siden ved politimyndighet viser utad en avgrensning av både myndighet og ansvar opp i mot borgernes private ”*sfære*” og andre offentlige organer.

Det er fire begrensninger som internt er med å regulere politiets utøvelse av myndighet og tildelingen av denne. Formålet med de kriteriene som begrenser politiets myndighet er å kunne klarlegge hva en polititjenestemann har kompetanse til for å gripe inn i en spesiell situasjon og dermed handle i det konkrete tilfellet.

De kriterier som legges til grunn er, *stedlig/ territoriell* avgrensning etter geografisk virkeområde, etter graden av *personell, tjenestestilling* eller *funksjonstittel*, begrensning i *tid* og *saklig* etter bestemte oppdrag. Under følger en kort forklaring av begrensningene. Bakgrunnen for stedlig/ territoriell avgrensning er at de ulike statene har suveren rådighet over eget territorium, slik at de kan anvende politimyndighet, fysiske tvangsmidler og håndheve egen lovgivning. Det som regnes som norske territorier er *landterritoriet, indre farvann, sjøterritoriet og luftrommet* over de nevnte områdene.

Begrensningen i tid gjelder i utgangspunktet ikke ved den alminnelige politimyndigheten. Politimyndigheten vil vedkommende polititjenestemann ha så lenge han er ansatt eller utnevnt til stillingen. Verken ferier eller andre lignende fravær medfører suspensjon av politimyndigheten. Når politimannen er i *full permisjon uten lønn* fra sin stilling, vil han

---

²⁶ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 317

heller ikke ha politimyndighet i permisjonstiden. Er han i *permisjon med full lønn* ved spesial oppgaver vil han beholde politimyndigheten i permisjonstiden.²⁷

Den saklige begrensningen er som hovedregel slik at politimannen kan utøve politimyndighet når det gjelder å opprettholde sikkerhet, orden og lovlydighet samt tiltak av forebyggende karakter. Politiet skal i følge politiinstruksen § 7- 5, første ledd innhente ordre fra sine foresatte før en utfører en tjenestehandling som er *utenfor et gitt oppdrag* eller *det ordinære pliktområdet*.

For begrensningen ved person og stilling knytter politiloven § 20, første ledd myndigheten til vedkommendes *stillingskategori*, og ikke til personen som sådan. Det er også en begrensning i politimyndighet som følger av særlovgivning som er rettet mot *personellgrupper*. Eksempler på det kan være militærpoliti, mannskap i kystvakten og politireserve. Det er også adgang til å gi en utvalgt *person* begrenset politimyndighet på grunn av et bestemt oppdrag eller arbeid som vedkommende skal utføre, jf. politiloven § 20, tredje ledd.²⁸

Vi ser her at den formelle siden ved politimyndighet gir hjemmel for å kunne gripe inn, mens den materielle siden viser at den makt til å handle hos den aktuelle tjenestemannen, avhenger av den politimyndighet han er blitt tildelt.

Politiets taushetsplikt forbyr tjenestemennene i å dele opplysninger direkte eller indirekte til andre, jf. politiloven § 24. Bestemmelsen er med å styre hvilken informasjon som skal deles med andre og begrensningen av hvem de kan kommuniseres til. Hensynene bak taushetsplikten bygger både på offentlige og private hensyn.

For privates interesser er dette viktig da politiet får opplysninger om en rekke private forhold som kan være sårbart for vedkommende dersom uvedkommende skulle få tak i

---

²⁷ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s.329-336

²⁸ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s.341- 342

opplysningene.²⁹ Etter min mening er det meget viktig med reglene om taushetsplikt for politiet da publikum kan dele sensitive opplysninger med politiet, med visshet om taushetsplikten. Noe som igjen kan resultere til at en sak blir oppklart raskere og kanskje med et positivt resultat.

Den myndighet som politiet blir tildelt kan utledes av forskrift fastslått med hjemmel i lov, direkte av lov, sedvane samt interne instruksjer. Det er i følge teorien ikke lett å sette en grense mellom politimyndighet og annen forvaltningsmyndighet, da denne kan være flytende. Avgjørende er handlingens formål. Dermed kan man si at det er politimyndighet når formålet er nettopp det å opprettholde offentlig sikkerhet og orden likeså opprettholdelse av lovlydigheten blant borgerne.

Den klareste forskjellen mellom annen myndighetsutøvelse og den myndighet som politiet utøver er sistnevntes adgang til å anvende fysisk makt, i de tilfeller hvor det foreligger hjemmel i lov for et slikt tvangsmessig tiltak.³⁰

De polititjenestemenn som er tildelt politimyndighet er også pålagt et sett med plikter. Med utgangspunkt i dette kan vi skille mellom politimannens plikter som relaterer seg til hans *eget* personlige forhold, hans væremåte *innad* i etaten overfor kolleger samt foresatte og for *tjenesteutøvelsen* og forholdet *utad*. Utover dette opereres det med alminnelige plikter rettet mot selve stillingen som offentlig tjenestemann og plikter som retter seg mot stillingsposisjonen som vedkommende har med politimyndighet. De etiske krav som stilles til politimannen som kollega, person og myndighetsutøver er tilfeller for særegne pliktforhold.

---

²⁹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 364

³⁰ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 318

4.2 Hvem har politimyndighet ?

Hvem som har politimyndighet følger av politiloven § 20, 1. og 2. ledd:

” Politidirektøren, embetsmenn og tjenestemenn med politigrader har politimyndighet i hele riket i kraft av sin stilling. Departementet kan gjøre unntak for bestemte stillinger.

Departementet bestemmer hvilke andre ledere og tilsatte i Politidirektoratet og sjefer for politiets særorganer som har politimyndighet, og gir bestemmelse om tildeling av politimyndighet til studenter ved Politihøgskolen og personell i politireserven. Det samme gjelder for tildeling av politimyndighet til leder og tilsatte i spesialenheten for politisaker og påtalemyndigheten. ”³¹

Hovedbestemmelsen for hvem som har politimyndighet fremgår av politiloven § 20, 1.

Ledd, ref. ovenfor. Videre defineres en politimann og politi i politiinstruksen § 1-3 nr.1 og 3 slik:

“I denne instruks menes med:

1. Politimann: Enhver som utfører polititjeneste helt eller delvis omfattet av denne instruks.

3. Politi: Politietaten, lensmannsetaten, sysselmannsbestillingen og kystvakten. ”³²

Det finnes unntak i politiloven § 20, 2. ledd slik at andre også kan få politimyndighet. Det kan også unntaksvis gis politimyndighet til andre personer som ikke har politigrad, men dette kan kun gjøres med begrenset myndighet i tid eller for særskilte oppdrag. Det siste er uttrykt i politiloven § 20, 3. ledd som følgende:

”Politimyndighet kan unntaksvis gis til andre. Politimyndigheten skal i slike tilfeller i alminnelighet være begrenset i tid eller til nærmere bestemte saker eller funksjoner.

Departementet gir nærmere bestemmelse om tildeling og anvendelsen av begrenset politimyndighet. Departementet gir også nærmere bestemmelser om adgang for tilsatte i

---

³¹ Lov av 4. august 1995 nr. 53, politiloven § 20, 1. og 2. ledd

³² Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. Juni 1990 nr.3963

politiet til å utføre særskilte oppdrag med begrenset politimyndighet. ”³³

Politimesteren har også fullmakt til å vurdere søknader om begrenset myndighet og avgjørelsen av disse. Denne adgangen som politimesteren har til å gi andre politimyndighet er sterkt begrenset og kan ikke delegeres. Hovedregelen er dermed at kun polititjenestemenn med full faglig politiutdannelse har adgang til å utøve politimyndighet.

I følge Augland med flere bygger dette på enhetspolitimodellen. Med det menes at polititjenesten skal opprettholdes av en særskilt offentlig etat, jf. politilov en § 1, 1. ledd. Et annet moment som også nevnes er at staten har eneansvar for polititjenesten i samfunnet og da skal organisere og forvalte den myndighet politiet er tildelt. Rettssikkerhetshensyn taler også for en slik streng kontroll. Dette begrunnes i at borgerne skal i liten grad eksponeres for polisiære inngrep eller annen håndheving av samme grad, foruten profesjonelle tjenestemenn med slik myndighet.

Som hovedregel er det bare adgang til å gi andre enn polititjenestemenn politimyndighet, når det skyldes tjenestemessig eller offentlige interesser.³⁴

5 Adgangen til å bruke fysisk makt

5.1 Generalfullmakten

Med generalfullmakten menes i følge tradisjonell lære at politiet hadde en sedvanerettslig generell kompetanse til å gripe inn med de midler, som var nødvendige og hensiktsmessige for å opprettholde den offentlige ro og orden og for å forebygge og stanse lovbrudd m.v.³⁵

---

³³ Lov av 4. august 1995 nr. 53, politiloven § 20, 3. ledd

³⁴ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 321- 322

³⁵ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s 401

Tidligere ble generalfullmakten ansett for å være en del av politiarbeidet, og dermed benyttet etaten seg av kompetansen. Typisk hvor politiet manglet hjemmel på områder som av samfunnsmessige hensyn krevde raskt og effektivt inngripelse av politiet.

Generalfullmakten hadde god forankring i juridisk teori, og det var heller ikke uenighet om at politiet hadde et slikt ulovfestet kompetanse. Til tross for dette hadde ikke generalfullmakten klare nok rammer, som hvilke inngrep det var adgang til eller når fullmakten kunne anvendes.

Nevnte generalfullmakt ble kodifisert i den nye politiloven av 4. august 1995 nr. 53 § 7. Til tross for kompetansens plassering i loven ble det ikke gjort noen utvidelse eller innskrenkning av politiets myndighet.³⁶ Politiloven § 7 gir adgang til å gripe inn for å opprettholde ro og orden, ivareta sikkerhet samt å kunne avverge lovbrudd i samfunnet. Bestemmelsen spiller en meget sentral rolle i det daglige arbeidet hos politiet nettopp for å kunne opprettholde sine oppgaver, som nevnt ovenfor.

5.2 Politiloven § 6

Politiloven § 6 inneholder reglene for all politimyndighet, herunder hva og hvordan det kan anvendes, altså den materielle politimyndigheten. Bestemmelsen som vi finner i lovens andre kapittel lyder slik:

” Tjenesteoppdragets mål skal søkes nådd gjennom opplysning, råd, pålegg eller advarsel eller ved iverksettelse av regulerende eller forebyggende tiltak.

Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor,

---

³⁶ Ot.prp.nr.58 (2001-2002)

tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal opptre saklig og upartisk og med omtanke for personers integritet, slik at den som er gjenstand for inngrep fra politiet, ikke utsettes for offentlig eksponering i større grad enn gjennomføringen av tjenestehandlingen krever.

Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.”³⁷

I fjerde ledd er hjemmelen for politiet maktutøvelse, i den grad det er nødvendig og forsvarlig. Det må alltid tas utgangspunkt i det konkrete hjemmelsgrunnlaget når en skal vurdere om makt skal brukes, dette er konsekvensen av at makt kun er en metode og intet selvstendig polititiltak. Dermed vil politiloven § 6, 4. ledd bare komme til anvendelse når maktbruk er forenlig med det aktuelle kompetansegrunnlaget. Ved vurderingen om å anvende fysisk makt skal de øvrige maktmidler anvendes først før en eventuelt tar i bruk fysisk makt. Fysisk makt er et sterkt inngrep å ta i bruk og det skal først anvendes når andre maktmidler er prøvd. Fysisk makt er siste utvei.

De to kumulative vilkårene i politiloven § 6, 4. ledd; ”nødvendig” og ”forsvarlig” må vurderes når en skal ta valget om det skal anvendes makt og i så tilfelle *hvilke maktmiddel* det er hensiktsmessig å ta i bruk.

Valget skal baseres på et objektivt og faglig skjønn fra den enkelte politimannen. Med dette som grunnprinsipp stilles det krav til polititjenestemannen om å legge sin egen private oppfatning til side og bruke en profesjonell fremgangsmåte som andre kollegaer ville gjort i samme situasjon.³⁸

5.3 Politiinstruksen § 3-2

Politiinstruksen § 3-2, 1. og 3. ledd regulerer også politiets adgang til å anvende makt,

---

³⁷ Lov av 4. august 1995 nr. 53, politiloven § 6

³⁸ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 427

bestemmelsen lyder slik:

”Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling når dette følger av lov eller sedvane, og det ellers finnes klart nødvendig og forsvarlig i betraktning av situasjonens alvor, følgene for den maktanvendelsen rettes mot og forholdene for øvrig. Dessuten må de øvrige vilkår i § 3-1 være oppfylt.

Håndjern eller annet båndsel kan anvendes på person som under pågrepelse eller transport truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller der forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte. Dessuten kan slike midler brukes mot person som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å hindre forspillelse av bevis”.

Politiinstruksen § 3-1 er som følgende:

”Ved iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling, kan politiet gripe inn på den måte og med de midler som er lovlige, og som finnes nødvendige og forholdsmessige i betraktning av situasjonens alvor, tjenestehandlingens art og formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal ikke ta i bruk noe sterkere middel før mildere midler har vært forgjeves forsøkt, eller situasjonen tilsier at slike må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige. Når forholdene tillater det skal målet derfor i første omgang søkes nådd gjennom råd, opplysning og tilrettevisning.

Så langt tjenesten og forholdene ellers tillater plikter politiet i ethvert tilfelle å gripe inn på forhånd med forebyggende og regulerende tiltak mot forestående lovbrudd eller fredskrenkelser.

Under tjenesteutøvelsen skal politimannen være sannferdig, saklig og upartisk.

Det er en alminnelig plikt å besørge tjenesten organisert og utført så effektivt og målrettet som mulig innenfor de angitte rettslige og ressursmessige rammer.

Tjenesteutøvelsen skal alltid være basert på respekt for de grunnleggende menneskerettigheter og det enkelte menneskes verdighet.”³⁹

Politiinstruksen § 3-2 sier også - på samme måte som politiloven § 6, 4. ledd - at dersom politiet skal ta i bruk makt i tjenesten kan dette bare skje dersom det er forsvarlig og nødvendig, dette i betraktning av situasjonens alvor og hvilke følger dette evt. vil få for vedkommende som kan bli utsatt for det. Bestemmelsens annet ledd gir mer spesifikke krav til politiet for anvendelse av ulikt utstyr ved pågrepelse og transport av lovovertrederen.

I likhet med politiloven § 6, 4. ledd spiller behovsprinsippet og forholdsmessighetsprinsippet en stor rolle i politiinstruksen § 3-2 når politiet skal vurdere deres handlinger ved tjenesten. Dette medfører også strengere krav til prinsippene nevnt ovenfor når situasjoner kommer til det punkt hvor det skal brukes skytevåpen.⁴⁰

6 Makthjemler i Straffeloven

6.1 Straffeloven § 48 første og annet ledd

Straffeloven § 48 er bestemmelsen som hjemler en ellers straffbar handling til å være straffefri når det er foretatt i nødverge. Alle borgere som blir utsatt for et lovstridig angrep, har rett til å forsvare seg innenfor visse grenser med handlinger som ellers er å anse som ulovlig. Dermed innebærer nødverge at en person aktivt beskytter sitt eget liv samt sine egne eiendeler i en situasjon som krever det. Nødverge er en form for privat rettshåndhevelse. Eksempler på dette kan være når eieren av løsøre stanser en tyv og legger lovbrøteren i bakken til politiet ankommer.

---

³⁹ Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. Juni 1990 nr.3963

⁴⁰ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 427

Som hovedregel er det kun politiet som har adgang til å utøve makt. Til tross for dette kan ikke politiet være på stedet hvor slike tilfeller forekommer til enhver tid, dermed er det adgang til at den angrepne selv kan avverge urett som måtte skje han. I følge Mæland er dette ansett som selvfølgelig, da man ikke kan forlange at den som blir utsatt for urett skal være passiv under angrepet for så siden å gå rettens veg. Dette kan ifølge teorien ha preventive følger for de mulige lovbrøtterne.⁴¹ I bestemmelsens første og annet ledd finner vi hjemmelen for en slik handling beskrevet slik:

”Ingen kan straffes for Handling, som han har foretaget i Nødverge.

*Det er Nødverge, naar en ellers strafbar Handling foretages til Afværgelse af eller Forsvar mod et retsstridigt Angreb, saafremt Handlingen ikke overskrider, hvad der fremstillede sig som fornødent hertil, og det i Betragtning af Angrebets Farlighed, Angriberens Skyld eller det angrebne Retsgode ei heller maa agtes ubetinget utilbørligt at tilføie et saa stort Onde som ved Handlingen tilsigtet.”*⁴²

Første ledd i bestemmelsen slår fast at den som har handlet i *nødverge* ikke kan straffes. Selv om nødvergebestemmelsen går langt og gir stor handlefrihet, er det grenser oppstilt i loven. Det er i straffelovens § 48, annet ledd vi finner vilkårene for når en handling skal regnes som nødvergehandling. I denne delen av bestemmelsen har vi tre kumulative vilkår som må oppfylles for at en handling skal kunne regnes som en nødvergehandling.

Det første vilkåret går ut på at handlingen må ”ikke overskride[r], hvad der fremstillede sig som fornødent hertil”. Med dette menes at handlingens formål må være nødvendig og egnet mot angrepet. Det neste vilkåret setter krav til at en ikke skal gå lengre enn det som er nødvendig for å forsvare seg mot angrepet. Her skal den krenkede benytte seg av mildere midler først og fremst. Er det mulighet for overtalelse for avvergelsen av situasjonen skal

---

⁴¹ Mæland. Innføring i alminnelig strafferett, 2004, s. 95

⁴² Lov av 22. mai 1902 nr. 10, Almindelig borgerlig Straffelov § 48

dette prøves først, makt skal være det siste midlet man tar i bruk. Det siste vilkåret er uttrykt ved ” *ubetinget utilbørlig* ” som medfører at den handling som foretas må være proporsjonal opp i mot det godet man har til formål å beskytte.⁴³

6.2 Straffeloven § 48 tredje ledd og politiet

Tredje ledd regulerer nødverge i de tilfeller hvor politiet utfører handlingen, beskrevet slik:

*”Hvad ovenfor er bestemt om Afvergelse af retsstridigt Angreb, kommer ogsaa til Anvendelse med Hensyn til Handlinger, der foretages i Hensigt at iverksætte en lovlig Paagribelse eller hindre, at Straf- eller Varetægtsfanger rømmer.”*⁴⁴

Spørsmålet om politiet har handlet i nødverge er aktuell ved pågripelser, beslag samt ransaking. Dette kan være når personen under pågripelse gjør situasjonen vanskelig ved å utøve vold mot politiet.

Det som er grunnleggende her er at ved bruk av makt ved for eksempel pågripelse, må tiltaket være hjemlet, noe som er beskrevet som ” *lovlig Paagripelse* ” i loven. Er dette tilfellet har lovbrøyteren aldri rett til nødverge. I følge Mæland svikter begrunnelsen for nødverge på dette punktet, da det ikke er adgang for privat rettshåndhevelse når det er ordinær rettshåndhevelse som foreligger.

Dersom politiet derimot pågriper en uskyldig borger uten at de har bevis, medfører dette et lovstridig angrep og er i strid med loven. Slik straffeloven § 48 er formulert har den krenkede rett til å sette seg i motverge. Men det er ikke slik i samfunnet at en angrep på offentlig tjenestemenn er akseptert til tross for en slik situasjon. Men nødverge kan likevel komme til anvendelse dersom politiet har opptrådt på en måte som er å anse som klart klanderverdig, eller det er et åpenbart overgrep fra politimannens side.⁴⁵

---

⁴³ Mæland. Innføring i alminnelig strafferett, 2004, s. 99

⁴⁴ Lov av 22. mai 1902 nr. 10, Almindelig borgerlig Straffelov § 48

⁴⁵ Mæland. Innføring i alminnelig strafferett, 2004, s. 98

6.3 Flere hjemler

Flere av straffelovens bestemmelser har stor betydning for politiet og deres tjenesteutøvelse. Noen av bestemmelsene går på de tilfeller hvor personer har som mål å gjøre det vanskelig og hindre politiet i deres lovlige maktutøvelse. Noen eksempler på dette er straffeloven § 127 som omhandler vold mot offentlig tjenestemann i tjeneste, § 128 om trusler mot offentlig tjenestemann samt § 326 som også omhandler hindring i hans tjeneste.. Bestemmelsene er rettet mot personer som *hindrer* eller *vanskeliggjør* politiets utførelse av arbeid eller som *forulemper* politiet i tjeneste.

Straffeloven §§ 227- 231 samt §§ 246- 247 er bestemmelser som regulerer trusler, legemskrenkelser og ærekrenkelser som er alminnelige straffebud til vern om borgerne. Det kan tenkes at polititjenestemannen blir utsatt for krenkelser som dette, dermed vil også han kunne få vanlig vern etter nevnte straffebud. I tillegg til de andre spesialbestemmelser i straffeloven og det vern de oppstiller for offentlig tjenestemann.

To andre bestemmelser er også særlig relevant for politiet da de bidrar til å lette på deres arbeid, jf. straffeloven § 329 og § 333. Førstnevnte gjelder publikums lydighetsplikt ved pålegg fra politiet når det gjelder å oppløse en folkesamling på et offentlig sted. Den siste bestemmelsen medfører straff for de som nekter å oppgi navn og andre personalia som en offentlig tjenestemann ber om som en del av hans arbeid i tjenesten. Den siste rettsregelen som er av interesse her er straffeloven § 47 om nødrett, som politiet kan ta påberope ved inngrep overfor publikum ved de tilfeller som er å anse som alvorlige og akutte.⁴⁶

---

⁴⁶ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 70- 71

7 Rettspraksis

Flere av de mest kjente politisakene som Thomazc Wacko (Mysen 2003), Eugene Obiora (Trondheim 2006) og Maglite-saken(Follo 2007 og 2008) har bidratt til diskusjon rundt politiets arbeidsmetoder. Sakene berører området for politiets maktutøvelse og dermed problemstillingen i oppgaven. Jeg skal se nærmere sakene samt nevne kort noen andre lignende saker.

7.1 Thomazc Wacko, Heggen og Frøland tingretts dom 25. mars 2004

Polske Wacko døde under pågrep natt til mandag 2. juni 2003 på Mysen. Oslo statsadvokatembetet tok ut tiltale mot politibetjent Henning Myklebust for ved uaktsomhet ha forvoldt en annen død, jf. straffeloven § 239.

Politibetjenten ble i Heggen og Frøland tingrett frifunnet for både tiltalen og for erstatningskravet fra Wackos pårørende. Kravet om oppreisning og begravelsesomkostninger ble anket av de pårørende . Lagmannsretten beslutning 5. desember 2005 var enstemmig og tingrettens frifinnelse ble opprettholdt.⁴⁷

7.1.1 Hendelsesforløpet

Politiets operasjonssentral (OPS) fikk natt til 2. juni 2003 melding om at en person mishandlet sin kone. Patruljebil A 30 fikk beskjed om å rykke ut til Vardeveien 91 på Mysen, hvor Wacko og hans familie befant seg. Politibilen fikk beskjed om å utrykke med både blålys og sirener på grunn av meldingens innhold som ble gitt til politiet av Wackos datter og senere samme melding fra hans sønn. Barna virket redde og ga beskjed til politiet at Wacko var beruset, stor og sterk. I patruljebilen var tiltalte Henning Myklebust(Myklebust) og politihøgskolestudent Lundberg.

---

⁴⁷ Heggen og Frøland tingretts dom s. 2

Mens politibilen var på vei ble det også gitt beskjed om at ambulanse var nødvendig på stedet og at de skulle være bevæpnet med langkølle og gass. Lundberg hadde ikke adgang til å delta i en slik bevæpnet uttrykning, til tross for dette ble de beordret til å rykke ut.

Da de ankom stedet var det flere mennesker samlet utenfor området og Myklebust fikk raskt utpekt Wacko. Betjenten prøvde å få kontakt med Wacko og forklare han hvorfor de var der. Myklebust prøvde opp til flere ganger å få kontakt med Wacko uten hell mens avdøde sa at politiet skulle fjerne seg, og at dette hadde ikke norsk politi noe med. Myklebust måtte heve stemmen da Wacko virket beruset, vanskelig å få kontakt med og mer aggressiv. Tiltalte prøvde så å få tak i Wacko for å få kontroll over han, men avdøde dyttet han vekk. Myklebust prøvde deretter å ta et ”dobbel nedpress” uten at dette lyktes. Tiltalte vurderte å ta i bruk gass, men slo dette fra seg da det kunne påvirke hans kollega og seg selv.

Han tok derfor frem teleskopbatongen og slik han var blitt opplært slo han den ut og advarte Wacko om at han ville bruke den hvis dersom han ikke la seg ned. Wacko hørte ikke etter og tiltalte slo et hardt slag mot hans lår, men ingen reaksjon. Et nytt slag ble påført han, denne gang mot håndleddet men heller ikke dette fremprovoserte en reaksjon hos Wacko. Avdøde sprang mot huset før han like ved ble stanset og havnet i bakken. I denne situasjonen oppstod det voldsom motstand fra avdøde og Myklebust begynte å frykte for sitt eget liv. Lundberg prøvde å sette håndjern på Wacko med det var ikke mulig da han hele tiden prøvde å komme seg løs med hard motstand mot politiet. Myklebust vurderte situasjonen til at det måtte anvendes sterkere midler for å stoppe Wacko og stakk en finger i øyet hans med den hensikt å påføre han smerte nok til å gi seg. Myklebust holdt under dette basketaket et nakketak på Wacko på hans høyre side av halsen. Tiltalte vurderte så å ta i skikkelig og klemme til slik at Wacko ble tom for krefter, dette gjorde han ved et såkalt ”kyllinggrep”. I tiltaltes håndtering av dette tenkte han også på å ikke utføre ”kyllingen” på en slik måte at han kunne kveles.

Lundberg sammen med hjelp fra en tilskuer fikk til slutt håndjern på Wacko mens Myklebust fortsatt holdt grepet om halsen. Wacko ble stille og mens tiltalte holdt grepet fikk Lundberg beskjed om å sjekke hans puls. Lundberg bekreftet at Wacko pustet, før de snudde han over på ryggen for så å oppdage at det ikke var noen puls. Ambulansen ankom på dette tidspunktet og gjenopplivningsforsøk ble satt i gang og de lyktes med å få hjertet i gang, men ingen puls. Han ble fraktet til sykehuset, men døde tre dager etterpå uten å ha fått igjen bevisstheten eller å ha pustet på egen hånd.⁴⁸

7.1.2 Tingrettens vurdering og domsavsigelse

Wackos dødsårsak har i følge retten en objektiv direkte årsakssammenheng med det som skjedde ved pågripelsen og den voldsomme motstanden. Spørsmålet for retten var derfor om Myklebust hadde opptrådt uaktsomt, eventuelt i hvilken grad samt spørsmålet om det forelå nødverge.

Retten legger Myklebust sin forklaring av det som faktisk hendte til grunn, samt at den ble støttet av hans kollega Lundberg og tre andre vitner, Nesset, Solbrekke og Bingslien. De tre vitnene har alle bekreftet i sin forklaring at tiltalte opptrådte rolig over lang tid mens Wacko var aggressiv. Myklebust skal hele tiden i følge vitner ha oppført seg på en tilfredsstillende og rolig måte samtidig som at han hadde prøvd å roe ned Wacko med snakk. Etter rettens bedømmelse har alle de tre vitnene hver for seg gitt en forklaring av det de observerte på kort hold som er klare og troverdige. Vitners oppfatning av Wacko var at han hele tiden var høyrøstet, aggressiv og truende både mot politiet og sin kone. Vitne Nesset hadde forklart at Wacko hadde drukket en del sprit tidligere på kvelden og han måtte avverge voldsutøvelse fra Wacko. Bingslien i sin forklaring mente at politimannen ikke hadde holdt en lengre halsgrep om Wacko, det var i følge han snakk om noen sekunder og ikke minutter.

Vitne Kristiansen som ankom med ambulansen forklarte at Myklebust flere ganger hadde uttalt at han måtte bruke ”kyllinggrepet”. Kristiansen hadde kontaktet SEFO noen timer

---

⁴⁸ Heggen og Frøland tingretts dom s. 3-5

etter hendelsen for å gi sin forklaring, men SEFO avhørte ikke vitnet før 8 måneder senere. Dette mente retten var kritikkverdig etterforskning av SEFO, da en forklaring så lenge etter hendelsen kan ha mangler på grunn av hukommelsen og de små tidsmarginer som er stor betydning i saken. Til tross for dette la retten til grunn hans forklaring i det vesentlige var det samme som de andre vitnene. Retten mente at SEFO i sin etterforskning hadde opptrådt helt uprofesjonelt på alle områder men at det likevel er tilstrekkelig opplysninger i saken til at retten kan ta stilling til skyldspørsmålet og de borgerlige rettskrav.

Wackos enke og hans to barns vitneforklaring inneholdt kun informasjon om Wackos minimale voldsbruk den natten. Barnas forklaringer i motsetning til de forklaringer andre vitnene hadde gitt var avvikende fra deres melding til politiet på telefonen. Rettens vurdering av deres forklaring er at de er objektivt uriktige på flere punkter.

Retten finner ikke etter bevisføringen grunnlag for å kunne rette kritikk mot Myklebust og Lundberg for måten de opptrådte på da de ankom stedet. Deres beslutning om å pågripe Wacko er etter rettens vurdering riktig, i stedet for å ha ventet på forsterkninger som kunne ha medført større grad av Wackos voldsutøvelse. Rettens samlede vurdering tilsier at politimennene opptrådte på en tilfredsstillende måte ved pågripelse og at grunnen til det dramatiske utfallet skyldtes Wackos motstand og aggressivitet mot politiet.

Retten uttrykker at det stilles strenge krav til at politiets utøvelse av vold ved pågripelser, men at det er rom for beskyttelse mot vold under de ulike vanskelige oppgaver politiet møter. Retten la vekt på at Wacko var en stor og sterk mann som hele tiden gjorde motstand mot politiet og både tiltalte og Lundberg var redde og fryktet sine liv. Den måten Myklebust måtte opptre på i situasjonen var ikke for å gjennomføre pågripelse men å verge seg mot et rettsstridig og farlig angrep fra Wacko. Retten mente derfor at det forelå en nødvergesituasjon. I følge retten er det ingen tvil om at bestemmelsen om nødverge, straffeloven § 48 tredje ledd også gjelder politifolk i tjeneste.

Ved rettens aktsomhetsvurdering var det sentrale hvor lenge dette halsgrepet ble holdt av Myklebust som kunne medføre skaden. Flere ulike forklaringer finnes rundt dette, men retten la til grunn med overveiende sannsynlighet at det kun var snakk om en del sekunder. Retten la vekt på at i slike situasjoner er det ikke noe absolutt forbud mot et slikt halsgrep som Myklebust bruke på Wacko. Et slikt halsgrep er etter Andreassen og Wammer sine vitneforklaringer heller ikke livstruende, men det må da slippes etter kort tid, opp mot 10 sekunder. Retten viste også til rundskriv G-20/ 1992 som tilsier at det ikke er forbudt mot bruk av halsgrep ved ekstreme tilfeller som her, på grunnlag av nødvergebestemmelsen i straffeloven § 48. Retten kan derfor ikke finne grunnlag for at Myklebust skal ha opptrådt uaktsomt i tjenesten.

Rettens avgjørelse ble at Myklebust ble frifunnet for tiltalen samt for de borgerlige rettskrav som var fremsatt.⁴⁹

De pårørende anket videre til lagmannsretten for krav om erstatning for oppreisning og begravelsekostnader etter Wackos dødsfall. Borgarting lagmannsretts dom av 05. mai 2005 opprettholdt tingrettens frifinnelse for de krav om erstatning de pårørende hadde fremsatt ved anken.⁵⁰

7.2 Eugene Obiora, 07. september 2006

Norsk- nigerianske Eugene Ejike Obiora, heretter Obiora, døde 07. september 2006 i forbindelse med politiets pågrepelse av han. Politiet benyttet halsgrepet for deretter å legge han i mageleie og påsettelse av håndjern. Det ble av Spesialenheten for politisaker gjennomført etterforskning mot de fire polititjenestemenn ved Sør- Trøndelag politidistrikt som var deltagende under pågripelsen ved Østbyen servicekontor i Trondheim.

---

⁴⁹ Heggen og Frøland tingretts dom s. 6- 9

⁵⁰ Borgarting lagmannsrett av 12. mai 2005

Saken ble etterforsket av Spesialenheten som mulige overtredelser av straffeloven §§ 228 første og annet ledd, annet straffealternativ (legemsfornærmelse med døden til følge), 229 tredje straffealternativ (legemsbeskadigelse med dødsfølge), 239 (uaktsomt drap) og 325 nr. 1 (grov uforstand i tjenesten).

Saken ble besluttet av Spesialenheten henlagt etter bevisets stilling for de tre polititjenestemenn som fysisk var i kontakt med Obiora under pågripelsen. Saken ble også henlagt for den fjerde politimannen da Spesialenheten ikke kunne anse noen straffbart forhold bevist.

Saken og henleggelsen ble påklaget til riksadvokaten av avdødes etterlatte i mai 2007. Riksadvokat Tor- Aksel Busch beordret ytterligere etterforskning av saken, men klagen førte ikke frem etter riksadvokatens vurdering av saken.⁵¹

7.2.1 Hendelsesforløpet

Oppsummering og faktum følger her av riksadvokatens etterforskning samt politiforklaringene i denne.

Obiora var klient ved Østbyen servicekontor i Trondheim. Han var i møte med to saksbehandlere ved kontoret torsdag 7. september kl. 13.00 i forbindelse med økonomisk støtte til livsopphold. Møtet resulterte i at Obiora virket truende overfor saksbehandlerne og de følte seg redde på grunn av Obioras oppførsel. En arbeidstaker ved kontoret tok kontakt med politiet kl. 13.30 for hjelp til å håndtere en mannlig klient. Politibetjentene A og B tilhørende patrulje V31 tok oppdraget. Betjentene tok kontakt med personalet som befant seg på kontoret og fikk vite hvem de ønsket fjernet fra området.

Politiet prøvde å snakke med Obiora og få han til å forlate lokalene frivillig, men dette etterkom ikke Obiora. Dermed bestemte politimennene å pågripe han. Obiora skal ha fått beskjed om konsekvensene, pågripelse, dersom han ikke forlot lokalet. Etter flere forsøk på

---

⁵¹ Riksadvokatens etterforskning s. 3- 4

å overtale han til å fjerne seg fra servicekontoret besluttet politimennene å ta tak i hver sin arm og geleide han ut. Under denne seansen skal Obiora vist kraftig motstand og ha slått tilbake med sin venstre albue i det politimannen tok tak i hans arm. Dette medførte at det kraftige slaget traff B i brystkassen.

B skal etter flere forsøk på å få tak i hans arm ha hoppet opp på Obioras rygg, for å unngå flere slag, for deretter å ha tatt tak rundt hans hals og blitt hengende der. Etter en del motstand fra Obiora følte politiet at situasjonen var ute av kontroll og noen i lokalet eller de selv kunne bli skadet. Etter kort tid falt alle tre på gulvet, fortsatt med B rundt halsen på Obiora. På gulvet måtte politiet ta i bruk sterk makt for å få kontroll nok på Obiora til å sette på han håndjern.

Politimennene sammen med Obiora gikk mot utgangsdøren ca. Kl. 14.00 før det igjen utviklet seg til et basketak. Mens dette forgikk var Obiora veldig urolig og gjorde sterk motstand. Etter at de kom utenfor publikumslokalet ble han lagt på magen med håndjern på ryggen før politimann C ankom stedet ca. kl. 14.05 på de to betjentenes anmodning om umiddelbar hjelp til transport. Fortsatt var det sterk motstand fra Obiora mot pågripelsen og han prøvde å komme seg løs samtidig som han ropte. A og B brukte mye krefter på å holde han nede og kontrollerer han. Betjentene brukte egen kroppsvekt på hver sin side av hans overkropp for å holde han nede og presset han dermed ned på den måten.

Obiora mistet bevisstheten ca. kl. 14.12, samtidig som ene betjenten kontaktet D for transporten. A og C diskuterte om Obiora hadde besvimt før de la han på siden for å finne puls. Samtidig som de fant puls åpnet de jakken til Obiora for å gi han frie luftveier. Politimennene bestemte seg for å tilkalle ambulanse og i mellomtiden sjekket de pulsen hos fornærmede flere ganger samt at han hadde frie luftveier.

Politiet transporterte selv Obiora til St. Olavs Hospital etter at ambulansen ikke kom hurtig nok. Kjøreturen startet kl. 14.16 og de ankom sykehuset mellom kl. 14.23-14.25. Da de ankom sykehuset lå Obiora på magen med ansiktet ned har en sykepleier uttalt. Både

sykepleier og turnuslegen skal ha uttalt at de kjente en svak puls på fornærmedes hals da han var på vei inn. Det ble konstatert at Obioras hjerte stod stille etter at medisinsk utstyr ble koblet til. Det ble prøvd gjenopplivning uten at det lyktes.

Obiora ble erklært død kl. 15.34. I følge obduksjonsrapporten var det mest sannsynlig kvelning (surstoffmangel) som forårsaket dødsfallet, halsgrepet og mageleie var også medvirkende.⁵²

7.2.2 Politiets straffeansvar

De mulige lovovertridelser som Spesialenheten for politisaker etterforsket var følgende: straffeloven § 228 første og annet ledd (legemsfornærmelse med dødsfølge), straffeloven § 229 tredje straffealternativ (legemsbeskadigelse med dødsfølge), straffeloven § 239 (uaktsomt drap) samt straffeloven § 325 (grov uforstand i tjeneste). Spørsmålet var om tjenestemennene kunne holdes ansvarlig for Obioras død i forbindelse med pågripelsen og om deres maktutøvelse var lovlig.

I. Straffeloven § 228, § 229 og § 239

Den situasjonen som utviklet seg ved servicekontoret var i følge flere vitner i saken et basketak hvor politiet måtte streve for å oppnå kontroll. Det ble lagt til grunn at av den grunn brukte politiet betydelig mer kraft enn ved andre vanlige men vanskelige tilfeller. Av prinsippet om forholdsmessighet følger det at virkemiddelbruken skal tilpasses de ulike situasjoner politiet befinner seg, og dermed medfører ikke maktbruken nevnt over som ulovlig. I tilfellet her måtte politiet ta i bruk makt for å kontrollere og gjennomføre en lovlig pågripelse. Riksadvokaten vurderte maktanvendelsen inne på servicekontoret til å være utvilsomt innenfor de lovlige rammene for straffeloven § 48, og politiloven § 6.

---

⁵² Riksadvokatens etterforskning s. 9- 21

Det stilte seg annerledes for vurderingen av halsgrepet som ble benyttet. Riksadvokaten vurderte dette på bakgrunn av de betydelige skader og i verste fall døden dette halsgrepet kan medføre. I rundskriv G-72 av 21. mai 1991 ble det forbud mot slike grep nettopp på grunn av de farepotensialet det kan medføre. Det ble senere lempet på dette forbudet i rundskriv G 20/92 av 22. januar 1992. Det ble da mulig å bruke halsgrepet i nødvergesituasjoner hvor det rettstridige angrepet er så alvorlig at ingen andre lempelig virkemidler står til rådighet. Skadene Obiora hadde på halsen var resultat av halsgrepet som ble brukt, men dette var i følge sakkyndige ikke i seg selv livstruende og ikke grunnen til Obioras død.⁵³

Riksadvokaten sier i sin vurdering for bruken av halsgrepet at det var en i en utvilsomt aggressiv fase, hvor Obiora slo rundt seg med armen som hadde allerede truffet polititjenestemannen i brystet. Bruke av andre virkemidler som, teleskopbatong, var også risikofylt i følge riksadvokaten da Obiora kunne ha blitt skadet i nakken eller hodet i den kaotiske situasjonen. Han legger også vekt på hensynet til sikkerheten for de i lokalet, seg selv og sin kollega ved deres valg av å bruke halsgrepet. I tillegg vektlegger riksadvokaten at det kom overraskende på tjenestemennene den motstand og styrken de møtte hos Obiora. Under de gitte forutsetninger i situasjonen ble riksadvokatens vurdering til at halsgrepet ikke kunne bedømmes som en ”ubetinget utilbørlig” tjenestehandling og dermed ingen grunnlag for straffeansvar på dette punktet.⁵⁴

Situasjonen utenfor servicekontoret anses som den mest kritiske fasen ved pågripelsen. Det ble lagt til grunn at hele seansen utenfor service kontoret varte i 10- 15 minutter frem til Obiora ble bevisstløs og ble fraktet til St. Olavs Hospital i politiets tjenestebil. Sakkyndige uttalte at Obiora sannsynligvis døde mens han lå i mageleie, som utvilsomt medførte en kritisk utvikling i hans tilstand, utenfor kontoret eller mens han ble transportert til sykehuset.

---

⁵³ Riksadvokatens etterforskning s. 22-26

⁵⁴ Riksadvokatens etterforskning s. 26-27

Riksadvokaten fant ingen bevis for at tjenestemennene skal ha holdt et halsgrep rundt Obiora som kan ha påvirket pustingen hans. Det han derimot la til grunn var at de hadde lagt han i mageleie med armene låst fast i håndjern på rygge. De hadde også holdt han nede ved hjelp av hvert sitt kne å hans skulderblad og rygg samt at de forgjeves hadde prøvd å sette beinlås på Obiora. Riksadvokaten vurderte ikke noen av de metodene som ble anvendt for å være i strid med opplæringen politiet har fått eller at de var ulovlig.

Ved vurderingen av maktutøvelsen utenfor trappa ved kontoret var lovlig måtte det i følge riksadvokaten legges betydelig vekt på tjenestemennenes grad av aktsomhet ved håndteringen av situasjonen. Det ble av riksadvokaten lagt til grunn at polititjenestemennene ikke hadde tenkt på at det var noe alvorlig galt med Obiora før de slo fast at ham var bevisstløs.⁵⁵

Var tjenestemennenes forståelse av situasjonen forsvarlig eller burde eller kunne de ha forstått at Obiora var i en alvorlig fare på grunn av maktutøvelsen? Dette var det et sentralt spørsmål som riksadvokaten syntes var vanskelig å bedømme. Flere vitner i saken uttalte at de oppfattet situasjonen som at Obiora hadde problemer med å puste, men det er heller ikke uvanlig at vitners oppfatning er noe annerledes enn politiets. Dersom vitner oppfattet at Obiora fikk problemer med pusten, er det også ifølge riksadvokaten naturlig å anta at politiet objektivt sett kunne ha sett eller tolket det på samme måte som vitnene. Det var til tross for dette ikke grunnlag nok for at den fortsatte maktbruken på trappeavsatsen utenfor service kontoret var ulovlig.

Basert på polititjenestemennenes subjektive forhold fant ikke riksadvokaten tilstrekkelig grunnlag for at maktutøvelsen utenfor servicekontoret var straffbar og ulovlig. I sin vurdering la riksadvokaten vekt på at politiet hadde nettopp vært i en dramatisk og vanskelig situasjon hvor de slet med å få kontroll over Obiora. Hele tiden hadde avdøde kjempet med makt, vold og truende oppførsel mot politiet for å komme seg løs. Et moment

---

⁵⁵ Riksadvokatens etterforskning s. 27-28

som ble vektlagt var bruken av mangleleie, noe som er i samsvar med opplæringen politiet har fått. Det ble også lagt til grunn at de ikke kjente til farerisikoen ved dette overfor aggressive personer.

Etter riksadvokatens vurdering ble hans konklusjon at det ikke forelå tilstrekkelig bevis for at maktbruken ved pågrepelsen verken i enkelte ledd eller samlet kunne anses som ubetinget utilbørlig i straffelovens forstand. Bedømmelsen av halsgrepet og den fortsatte mangleleie utenfor kontoret åpnet for en del tvil for riksadvokatens avgjørelse.

Riksadvokatens avgjørelse var at polititjenestemennene ikke kunne straffes for Obioras død, jf. straffeloven § 239, § 228 første og annet ledd, annet straffealternativ og § 229 tredje straffealternativ.⁵⁶

II. Straffeloven § 325

I følge Spesialenheten var det under tvil ikke grunnlag for straffeansvar etter straffeloven § 325, grov uforstand i tjenesten. Spesialenheten uttrykte dette slik:

”Tvilen knytter seg særlig til om forsvarligheten ved egen maktbruk kan anses tilstrekkelig vurdert underveis. Det vises her særlig til at det ut fra meldinger i lydlogg må anses klart at maktbruken har pågått over mange minutter og at de har anvendt stor kraft. Det kan derfor stilles spørsmål om man underveis burde vurdert alternativer til videre bruk av makt i form av press mot underlag og festing av benlås. Slik tjenestemennene har beskrevet situasjonen, og tatt hensyn til at de ikke hadde kunnskap om farer ved bruk av mangleleie, ser imidlertid Spesialenheten ikke at dette i så stor grad kan legges dem til last at det kan medføre straffansvar.”

Riksadvokaten er enig i den vurdering Spesialenheten har kommet til, men deler også den tvil de uttrykker for tjenestemennenes vurdering ved maktutøvelsen og forsvarligheten av denne. Siden det ble tidligere lagt til grunn at det ikke var grunnlag for politimennene

---

⁵⁶ Riksadvokatens etterforskning s. 29-31

burde eller kunne ha innsett at maktbruken de påførte Obiora kunne utenfor kontoret var livstruende er det heller ikke isolert sett mulighet for anvendelse av straffeloven § 325 her.

7.2.3 Sakens utfall

Riksadvokaten vurderte saken mot politibetjentene A, B og C for maktanvendelsen mot Obiora på samme måte som Spesialenheten, ettersom han ikke hadde grunnlag til å vurdere det annerledes. For politibetjent D som var sjåfør under hendelsen ble saken henlagt av Spesialenheten da det ikke var noe straffbart forhold som ble bevist. Riksadvokaten var også enig i denne beslutningen.⁵⁷

7.3 Maglitekjennelsen - 2007

Kjennelsen, Rt. 2007 s. 1172, er en av de mest kjente i landet der spørsmålet var om tre politibetjenter skulle bli ilagt straff som følge av maktbruk ved pågripelse. Opphavet til navnet Maglite- saken er at en av polititjenestemennene brukte en lommelykt som slagvåpen mot offeret under pågripelsen. Jeg henviser til kjennelsen for sammendrag og faktum som jeg skal gå inn på i det videre. De borgerlige rettskrav som er reist i anledning saken behandles ikke.

Politibetjentene ble i Nedre Romerike tingrett dømt for bla. legemsbeskadigelse, legemsfornærmelse, oppreisning og bøter samt å betale erstatning. Politimann C som anvende lommelykten som slagvåpen ble dømt til 90 dagers fengsel, herunder betinget og med en prøvetid på 2 år. Dommen ble anket av både påtalemyndigheten og domfelte. Eidsivating lagmannsrett frikjente under dissens alle tre politibetjentene på alle punkt. Flertallet mente at maktbruken fra de tre betjentene var rettmessig i følge straffeloven § 48 tredje ledd. Av den grunn mente de at politibetjentene måtte frifinnes både for tiltalen ved oppreisnings- og erstatningskravet. Mindretallet var uenig og mente at de tiltalte skulle dømmes for både å ha utvist utilbørlig oppførsel ved tjenesten samt for skadeverk. I tillegg mente de at politimann C med lommelykten burde dømmes for legemsbeskadigelse og at

---

⁵⁷ Riksadvokatens etterforskning s. 31

alle tre måtte dømmes til å betale erstatning til fornærmede men at de måtte frifinnes for legemsfornærmelse.

Saken ble videre anket over lovanvendelsen til Høyesterett av påtalemyndigheten med unntak av frifinnelsen for legemsfornærmelse. Fornærmede anket over frifinnelsen for erstatnings- og oppreisningskravet fra lagmannsretten. Høyesterett vurderte politimennenes handlinger for straffrie, med begrunning i nødverge jf. straffeloven § 48, 3. ledd, med unntak for han som benyttet lommelykten som slagvåpen. Her mente retten at tiltalte gikk utover grensene for nødverge. Enstemmig kom retten til at lagmannsrettens frifinnelse av politibetjenten måtte oppheves som resultat av feil lovanvendelse og samme utfall for erstatningen og frifinnelsen av den. Høyesterett dømte han for legemsbeskadigelse og utilbørlig oppførsel under tjeneste.

Politimannen med lommelykten sin sak ble på nytt behandlet ved Eidsivating lagmannsrett i februar 2008. Retten kom frem til at han skulle frifinnes for overtramp av straffeloven § 229 første straffealternativ jf. straffeloven § 48, 3. ledd samt for krav om oppreisnings. Spesialenheten for politisaker anket saken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet. Lagmannsrettens dom ble av Høyesterett i Rt. 2008 s. 696 stadfestet.

7.3.1 Faktum og hendelsesforløpet

Natt til 11. Juni 2005 kjørte politibetjent, heretter C, enmannspatrulje i uniformert politibil i Follo politidistrikt. C parkerte bilen ved et veikryss for observering av trafikken, da han oppdaget en bil gjøre en u-sving idet den nærmet seg krysset. C antok at føreren hadde tenkt å unndra seg kontroll og derfor tok opp jakten på bilen. Han satte på blålys og signaliserte med fjernlys slik at Mazdaen skulle stoppe. I stedet økte Mazdaen farten med retning mot et boligfelt med 30 km/ t. Med stor hastighet og dramatisk kjøring klarte de 3 politibilene som ble involvert å stanse Mazdaen. Politimann A og B løp så mot Mazdaen og slo mot ruten slik at den knustes. På samme tid kjørte C sin bil inntil fluktbilen for å unngå at den skulle flykte.

A og B prøvde å få ut føreren ut av bilen men han gjorde stor motstand, ropte og skrek. C sprang bort til Mazdaen og tok seg opp på pansere for å få oversikt over situasjonen, da han

observerte at førerens hustru var påsatt håndjern. Han slo så i ruten slik det dannet seg to rosetter med Maglite lommelykten som var ca. 30 cm lang og ca. 1 kg tung. På dette tidspunktet prøvde A og B fik etter hvert føreren ut av bilen før C kom til og de alle prøvde å få han ned og sette håndjern på føreren. Føreren kjempet imot og flere ganger søkte han belteregionen. A og B ble redd for at han hadde gjemt våpen i klærne. Flere ganger fikk de han ned på bakken men hver gang kom han seg opp igjen, og ikke pepperspray hadde noen virkning. C vurderte så å slå et svært hardt slag med lommelykten mot førerens bakside av låret, et slag som i følge C gir stor smerte uten å volde skade. Uten virkning av slaget slo C noen knyttneveslag mot førerens mageregion for å slå pusten ut av han. Da dette ikke ga noen resultat slo han et par relativt harde slag mot hans rygg- og skulderregionen. Da de fortsatt ikke hadde kontroll over føreren valgte C å gi han et ”løst kakk” i hodet med lommelykten ved å svinge med håndleddet. Etter at C konstaterte at motstanden fortsatte slo han to slag mot førerens fremre del av hodet. Føreren begynte å blø fra hodet og motstanden stanset. A, B og C satte på han håndjern og kjørte så til sykehuset hvor han ble sydd med seks sting.

Tre timer etter kjøringen ble det tatt blodprøve av føreren, resultatet viste 0.06 promille som tydet på at alkoholen i blodet var på 0.5 under kjøringen. Føreren, heretter E, er irakisk statsborger og kom til Norge i 2004. Han og hans kone hadde vært på besøk hos familien. På svar på hvorfor han ikke stoppet for politiet hadde han forklart at for noen år tilbake ble han utsatt for kraftig vold fra irakisk politi da ha kjørte drosje om natta. Dette mente han hadde forårsaket panikken da han så politibilen ved krysset. Sakkyndig vitne i lagmannsretten uttalte at på bakgrunnen av hendelsen i Irak kan E fått en posttraumatisk reaksjon ved synet av politibilen, uten at han var utilregnelig under kjøringen. Lagmannsretten konstaterte med at en slik tilstand hos E kan forklare den kraftige fysiske styrken han utviste og hans manglende reaksjon på smerte.⁵⁸

---

⁵⁸ Rt. 2007 s. 1172 avsnitt 15

7.3.2 Høyesteretts vurdering og resultat

Påtalemyndigheten har anført anken med grunnlag i rettsanvendelsesfeil, hvor det er nedlagt en prinsipal og subsidiær anførsel. Prinsipalt er det anført at lagmannsretten har anvendt feil vurderingsnorm når den har vurdert saken ut fra kriteriene i straffeloven § 48, 3. ledd. Etter påtalemyndighetens oppfatning må vurderingen foretas i relasjon til kriteriene i politiloven § 6, noe som gir en snevrere ramme for hva politiet kan gjøre straffriende enn hva som følger av straffeloven § 48, 3. ledd. Særlig er det i den sammenheng vist til kriteriet ”ubetinget utilbørlig” som etter ordlyden gir større handlefrihet for politiet og dermed begrenser straffbarheten til den mer kvalifisert uskjønnsomme opptreden. Det skal mye til for at polititjenestemenn kan straffes, noe som er i dårlig samsvar med dagens krav til politiets opptreden ut fra de nyanserte reglene i politiloven § 6.

Hva angår den prinsipale anførsel gjennomgår Høyesterett rettskildesituasjonen i kjennelsen fra avsnitt 18 til 32. I sin vurdering finner Høyesterett at politiloven § 6 i.f. kun var en kodifisering av den alminnelige adgangen for politiets maktutøvelse, og at lovmotivene ikke uttaler at politiloven § 6 fjerde ledd skal virke istedenfor straffeloven § 48 tredje ledd hva angår politiets maktbruk ved pågripelser. Dette fremgår av kjennelsens avsnitt 25. Etter min vurdering er dette et korrekt standpunkt også ut fra læren om *lex-specialis* ved regelkollisjon.

Påtalemyndighetens prinsipale anførsel førte ikke frem. Høyesterett drøfter så den subsidiære anførsel; dvs. om lagmannsretten la til grunn feil vurderingsnorm etter straffeloven § 48 tredje ledd. Hva gjelder anken mot tiltalt A, B og C for skadeverk var Høyesteretts vurdering at lagmannsrettens lovanvendelsen var korrekt.

Imidlertid var Høyesteretts vurdering at lagmannsretten hadde utvist rettsanvendelsesfeil da den frifant tiltalt C for legemsbeskadigelse. Høyesteretts begrunnelse var dels begrunnet med at den omtalte bruken av lommelykt, jf. kjennelsen avsnitt 54 ”(..) *tvilsomt om slik bruk av lommelykt kan forenes med politiets våpeninstruks.*” Dels med at det ikke forelå omstendigheter som tilsa at tiltalt C eller de øvrige involverte polititjenestemenns liv og

helse var i fare. Lagmannsrettens dom hva angår dette punkt ble således opphevet og hjemvist til ny behandling.

7.4 Vurdering av avgjørelsene

I de tre tilfellene behandlet ovenfor har politiet i en eller annen form utøvd fysisk maktbruk, hvor to av tilfellene hadde dødelig utfall. Det er ikke tvil om at politiet befinner seg i en vanskelig posisjon når de må anvende sterke maktmidler ved en pågripelse. Situasjonen utvikler seg raskt og de må kunne ta korrekte valg, noe som i seg selv fremstår som krevende. I de fleste tilfeller går dette korrekt for seg, men dessverre oppstår situasjoner hvor det går for langt. Menneskelige feil oppstår i alle yrker. Men når politiet tar i bruk fysisk makt for å oppnå kontroll over medborgere må det etter min mening stilles strenge krav da dette er sterke inngrep i den privates rettsfare. Det er et sterkt maktmiddel som kan påføre vedkommende store skader, som tilfellet var i Maglitesaken. Både Obiora og Wacko døde av oksygenmangel hvor politiet anvende halsgrepet. Selv om det ikke i seg selv var hovedårsaken til dødsfallene var det av betydning. Politiet ble i begge sakene frifunnet, noe som jeg for så vidt er enig i.

Men utfallet av Maglite saken hvor politiet igjen ble frifunnet er jeg derimot uenig i. Politimannen som anvendte lommelykten brukte for sterkt maktmiddel. Det må settes strengere krav til slikt maktutøvelse da det etter min mening ikke var nødvendig når politiet var i flertall og kunne ha løst situasjonen annerledes. Politimannen visste at lommelykten kunne gjøre skade, men til tross for dette så han ingen annen utvei enn å slå offeret i hodet. For meg tyder dette på utnyttelse av den adgangen politiet har til å anvende makt. Politiet blir ikke ofte ilagt straff for slike hendelser, men vi ser at det er dagsaktuelt.

En hendelse som fikk medieoppmerksomhet var i Ålesund 27.desember 2010 hvor en mann ble banket opp på glattcelle. Politimannen unnskyldte seg og la skylden på at han *”hadde en dårlig dag”* og at han hadde mageknip.⁵⁹ At han har en dårlig dag skal ikke

---

⁵⁹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10022164>

påvirke han i arbeidet, særlig når han er en så respektert og alvorlig yrke hvor publikums tillit er avgjørende. Saken er i skrivende stund under etterforskning.

8   Politiets kunnskap og opplæring

Etter gjennomgang av rettspraksis kan det tyde på at problemet ligger i pågrepsesteknikkene samt de ulike kontrollteknikkene av arrestanten. I alle sakene i punktet ovenfor er spørsmålet om det er anvendt feil metode eller at rutinene hos politiet og deres utøvelse av makt svikter.⁶⁰ Det er av den grunn interessant å se nærmere på hva politiet lærer og hva de er opplært til å gjøre i ulike situasjoner. Hva lærer de på politihøgskolen? Bruker de lovlige grep og teknikker? Dette er problemstillinger jeg nå skal se nærmere på.

8.1   Politihøgskolen og kompetanse

Det er politihøgskolen sitt ansvar å lære opp kommende politi og formidling av fagkunnskap innenfor de grenser som er fastsatt av Politidirektoratet og departementets godkjenning. Utdanningen ved politihøgskolen som er yrkesrettet, medfører at alle instruks, regelverk og andre rammer for myndigheten og dens utøvelse vil inngå i utdanningen på de ulike områdene de gjelder på.

Gjennom utdanningens første år får aspirantene opplæring i innbringelse, innsettelse i arrest og pågrepelse gjennom flere fag. Det gis i løpet av det første og andre året på studiet opplæring i metoder som blant annet pågrepelse, ransaking, innbringelse, bruk av ulike våpen og visitasjon. Mer spesifikt gis det opplæring i pågrepelse, innbringelse og

---

⁶⁰ NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi”, s. 131

innsettelse av arrest i løpet av andre studieår. Arrestasjonsteknikk står sentralt i løpet av andre året i utdanningen.⁶¹

Arrestasjonsteknikk har eksistert ved politihøgskolen siden 1920-tallet og eksisterer ennå med endringer. Det startet med kampsporten ju jitsu samtidig var det flere aspiranter som startet opp med boksing. Utviklingen førte til at judo ble tatt inn i utdanningen på 1800-tallet. Arrestasjonsteknikk som fag ble fornyet med flere pensumbøker men inneholdt fremdeles judo som metode, men da med endringer og teknikk som var mer tilpasset politiet. Dagens pensum som er læreboken *Arrestasjonsteknikk* (2007) av Lie og Lagestad inneholder fortsatt metoder som er fra 1920- tallet og ju jitsu.

Studentene ved politihøgskolen har ca. 75 timer med undervisning med faget arrestasjonsteknikk gjennom studiet. Inndelingen av faget går på emner som bruk av fysisk makt, teknikker mot nødvergesituasjoner samt ulike teknikker rettet mot påsettelse av håndjern med en medgjørlig lovbryter. Studentene skal blant annet gjennom arrestasjonsteknikk trenes på teknikker med å kontrollerer en arrestant på bakken med påsettelse av håndjern, sideleie og mageleie som også blir kalt håndjernposisjon. Den siste metoden er særlig aktuell å trene på ved pågripelse og anvendelsen av makt ved dette.

Opplæringen i arrestasjonsteknikk er på hele 75 timer fordelt på 36 økter over tre år. Med dette som bakgrunn skal situasjoner med pågripelse, politiarrest og pågripelse og utførelsen av disse foregå på en tilfredsstillende måte. Selv om politiet har fått god opplæring og har kunnskapen som trengs kan resultatene medføre alvorlige skader og i verste fall dødsfall. Dette til tross for at maktutøvelsen fra politiet er forholdsmessig. Det er ikke tvil om at sannsynligheten for at situasjonens utfall blir trygg og korrekt hvis politiet har tilstrekkelig kunnskaper og ferdigheter.⁶²

---

⁶¹ NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi”, s. 159

⁶² Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. 19-22

8.2 Ulike metoder

8.2.1 Halsgrep ”kyllinggreet”

Halsgrep var en av de mest brukte metodene hos politiet tidligere. Metoden var også bedre kjent som ”kyllingen” for politiet. Rundskriv av 25.05.1991 G- 72/91 var det første rundskrivet som regulerte anvendelsen av halsgrep som metode ved pågripelsessituasjoner. Det ble sagt følgende om metoden:

” Departementet ber derfor om at samtlige tjenestemenn i distriktet blir gjort kjent med farene ved bruk av halsgrep. Samtidig nedlegges det forbud mot bruk av denne type grep. Departementet viser for øvrig i den forbindelse til at det ikke gis instruksjon i halsgrep ved Politiskolen.”

Etter dette ble det i nytt rundskriv av 22.01.1992 G- 20/ 92 gjort endringer rundt dette forbudet. De endringer som ble resultatet av dette rundskrivet var en nyansering i forhold til straffeloven § 48, bestemmelsen om nødverge. Ved bruk av metoden halsgrep uttrykkes det :

*” polititjenestemannen som i en gitt situasjon benytter halsgrep i en nødvergesituasjon må vurdere om angrepet han eller hun er utsatt for er så alvorlig og omfattende at det ikke står andre og mer lempelige virkemidler til rådighet enn å benytte halsgrep for å avverge angrepet.”*⁶³

Hva halsgreet er beskrevet og definert i rundskriv av 2007/ 011 som følgende:

*” Halsgrep anses i denne sammenheng som et kvelertak, hvor hender, armer eller andre midler legges omkring eller tilknytning til den pågrepnes hals, og hvor det trykkes, strammes eller klemmes rundt halsen.”*⁶⁴

---

⁶³ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. 20-23

⁶⁴ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. C1

Halsgrepet slik politiet anvender det som pågripelsesteknikk kan beskrives på to ulike måter. Det ene er ” *carotid sleeper*” og ” *choke hold*”. Den første måten resulterer til at blodtilførselen til og fra hjernen minsker og dermed medfører at vedkommende besvimer i løpet av noen få sekunder. Dette anses som en vanlig måte for kvelning innen kampsportene ju jitsu og judo.

Den siste måten som nevnt ovenfor for halsgrep medfører samme resultat som når blodet til og fra hjernen minimeres, men ved luftkvelning. Her vil metoden også føre til at vedkommende svimer av innen kort tid som resultat av manglende tilførsel av oksygen til hjernen. Ved bruk av halsgrep kan det også føre til at hjerterytmen forstyrres på grunn av press på halsen og de nerveknuter som befinner seg der.⁶⁵

I følge Anders Lohne Lie sin rapport og undersøkelse har anvendelsen av halsgrepet som metode hatt en nedgang blant tjenestemenn som avsluttet utdanningen ved Politihøgskolen i 2006 eller senere. Årsaken til dette kan i følge Lie være at de yngre blant politiets menn husker pågripelsesteknikkene bedre enn de eldre tjenestemennene. Bruker politiet halsgrep eller ” *kyllingen*” lovlig? Eller brukes metoden ved situasjoner der politiet ser det som enkleste løsning?

Til tross for at dette er en rettstridig metode å bruke med unntak av nødverge og som heller ikke blitt gitt undervisning i, viser det seg i rapporten av det blir brukt. Uttalelser som ”det er jo bare *kyllingen*” eller ”det er bare *kyllingen* som funker” er noe som er kjente uttalelser blant politiet. Av de som uttrykker dette og benytter seg av metoden kan årsaken i følge Lie være, mangel på kunnskap på områdene arrestasjonsteknikk. Det viser seg i rapporten at det er stor forskjell mellom de som ble utdannet før 2006 og de etterpå.⁶⁶

---

⁶⁵ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. C1

⁶⁶ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. 74- 79

8.2.2 Mageleie

Dette er en metode som politiet bruker ved pågripelser hvor politiet med makt legger vedkommende i bakken. Definisjon på denne metoden kan uttrykkes slik” *mageleie er en posisjon der vedkommende ved tvang ligger på magen*”. Når politiet tar i bruk denne metoden ved pågripelser kan det tenkes at personen holdes nede ved bruk av makt. I en slik situasjon kan politiet også påsette arrestanten håndjern som da medfører at han ligger på magen med press på mage/buk.

Gjennom politihøgskolen lærer politiet ved håndjernpåsetting - i de tilfeller hvor arrestanten ikke er samarbeidsvillig – at det må tas hensyn til flere faktorer. For at dette skal gjennomføres må polititjenestemannen sitte på arrestantens rygg for å få kontroll til å sette på håndjern. I denne situasjonen skal politiet passe på - i følge opplæringen - å ikke sitte for lenge på vedkommendes rygg samt passe på at det ikke legges press på nakkeområdet. Grunnen til dette er at en skal unngå å legge for stor press på mage og brystet hos arrestanten.

Ettersom det tidligere ikke har vært noen alvorlige skader ved bruken av denne metoden har det heller ikke blitt fokusert mye på de faremomenter dette kan medføre. Dette endret seg i 2006, da Eugene Obiora døde som resultat av blant annet oksygenmangel ved utførelsen av mageleieposisjon samt med påsatt håndjern.

I en situasjon hvor vedkommende er under pågrepelse kan han være opprørt og stresset og dermed kan dette oppfattes som motstand av politiet. I denne fasen vil arrestantens behov for oksygen øke. Når vedkommende allerede ligger med magen ned og har press på brystet vil dette medføre pustevansker. Faremomentene ved metoden øker dersom arrestanten er overvektig, påvirket av alkohol eller andre stimulerende midler eller dersom politiet har benyttet makt ved pågripelsen som har medført at han har blitt sliten av dette.⁶⁷

---

⁶⁷ Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, (2010) s. C3-C11

8.2.3 Sideleie

Denne metoden har blitt ansett for å være den med minst risiko for skader eller dødsfall. Metoden kan anvendes når arrestanten er ute av kontroll og det er nødvendig å ha han i liggende posisjon for å opprettholde kontrollen. Sideleie legger ingen press på vedkommendes kropp, da han blir liggende på siden med håndjern på og har frie luftveier. Når politiet tar i bruk sideleie som metode må de utvise aktsomhet. Selv om denne metoden er mindre risikofylt enn andre må polititjenestemannen passe på og være på vakt etter eventuelle faresignaler for arrestantens helsetilstand. Sideleie er en videreføring av metoden mageleie.

Selv om denne metoden ikke er ulovlig slik som halsgrepet er har det sine faremomenter. Det kan være i noen tilfeller oppstå situasjoner som kan medføre at vedkommende får pustevansker og dermed besvimer slik som halsgrepet medfører. Men brukes sideleie på vanlig måte uten at det dukker opp uventede forutsetninger er dette metoden med minst risiko for skade på arrestanten.⁶⁸

9 Publikums syn på politiet

Når politiet foretar pågripelser, innbringelser eller tar i bruk politiarrest som en del av sin myndighetsutøvelse kan det oppstå to ulike historier mellom publikum og politiet. Det som for politiet regnes som ordinær og lovlig tjenesteutøvelse kan oppleves for de som blir kontrollert som overgrep og krenkelse. Det hender til tross for lovlig anvendelse av tvangsmidler at publikum klager på politiet over deres tjenesteutøvelse.

---

⁶⁸ Lie, Anders Lohne. *Politiets bruk av fysisk makt*, (2010) s. 81 og C13

Publikum klager over flere ting hos politiet. Ikke alle klagene går på deres tjenesteutøvelse eller nødvendigvis feil. Noen av klagene som kommer inn til politiet går på at vedkommende føler politiet behandlet han med lite respekt eller tok i han litt for hardt. De fleste klager som kommer inn hos politiet får samme utfall, nemlig at det ikke er grunnlag for kritikk og dermed er saken ute av verden. I mellom de mange klager de mottar er det noen mer alvorlige enn andre som blir sendt til Spesialenheten.⁶⁹

9.1 Anmeldelser av politiet

I følge NOU 2009:12 var det ca. 10% av alle de anmeldelser som kom inn til Spesialenheten i 2008, gikk på at politiet hadde utøvd mer makt enn hva det finnes rom for i lovgivningen. I følge Spesialenheten kan det være vanskelig å vite hva som har skjedd, hvorfor og hva som faktisk er sannheten bak det.

Det som blir utfallet i slike anmeldelser er at det blir påstand mot påstand, og i de aller fleste tilfeller som omhandler politiets unødvendige maktbruk, blir saken henlagt. Bakgrunnen for dette mener Spesialenheten, er at det ut fra rettspraksis og lovgivningen skal svært mye til for at en havner opp med å konkludere at politiets utøvelse av makt er straffbar.

De fleste anmeldelser som mottas går på pågripelser, innbringelser, arrest og transport. Under slike situasjoner kan det lett oppstå overdrevent maktbruk og basketak mellom arrestanten og politiet. Det ble av Spesialenheten likevel i 2005- 2008 avgjort 16 saker som hadde tilknytning til tvangsmidlene innbringelse, bruk av politiarrest og pågrepelse med positiv påtale som resultat. I samme periode ble langt flere saker sendt av Spesialenheten til politidistrikt med anmodning om administrativ vurdering.⁷⁰

---

⁶⁹ NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi”, s. 135

⁷⁰ NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi”, s. 134-137

9.2 Politiet, tragedier og de mørke tall

Rutinesvikt, mangel på kunnskap og rutineavvik kan ha vært årsaken til flere dødsfall i forbindelse med pågrepelse, innbringelse og politiarrest. Mageleie og manglende kunnskap ble vektlagt ved Obiorasaken i 2006. I følge NOU 2009:12 var det i 2005-2008 to personer som omkom etter politiets bruk av skytevåpen, to døde etter pågrepelse, fire personer døde i eller etter å ha vært i arrest og fire døde i forbindelse med bilforfølgelse. Noen av de få tragiske hendelsene som er nevnt overfor er bare noen av mange Spesialenheten tar stilling til, jeg skal utdype noen får her.

Av dødsfall som hadde forbindelse med innbringelser og pågripelser kan jeg nevne blant annet et tilfellet i januar 2005. Her ble politiet tilkalt på grunn av at en mann skulle oppføre seg på en slik måte som er å anse som psykisk ubalanse. Mannen skal ha opptrådt truende og høylytt hvor han i bakgården hadde stått og hylt. Da politiet ankom stedet prøvde de å roe han ned, men oppnådde ingen kontakt med vedkommende. I det politiet nærmet seg mannen gjorde mannen en bevegelse med armene, noe som førte til at politiet vurderte situasjonen til å kunne bli farlig.

Politiet tok derfor i bruk pepperspray i mannens ansikt for deretter å legge han, i følge polititjenestemennenes forklaring, ”kontrollert” i bakken og satt på håndjern. I denne fasen begynte mannen å blø neseblod samt å kaste opp. Politiet ga han vann til ansiktet før de etter 15 minutter fraktet han til psykiatrisk senter. Der fikk de beskjed om at mannen måtte bli undersøkt ved akutten. Hos akutten skal mannen ha sluttet å puste og blitt blå i ansiktet. Mannen døde etter fem dager på sykehuset.⁷¹

Flere årsaker ble lagt til grunn for dødsfallet. Det ble påvist at mannen var påvirket av kokain, og som resultat av det hadde han oksygenmangel til hjernen på grunn av hjertestans. Det ble også konkludert med at endringene i ryggmuskulaturen som følge av at mannen ble lagt i bakken kan selv ha vært årsaken til hjerterytmeforstyrrelse og dermed

---

⁷¹ NOU 2009:12 ” Et ansvarlig politi”, s. 142- 144

hjerTESTans. Spesialenheten fant ikke tjenestemennenes opptreden som kritikkverdig og saken ble henlagt.

Eugene Ejike Obiora saken fra 2006, beskrevet ovenfor under rettspraksis. Som der nevnt døde Obiora under pågrepelse i Trondheim. Det Spesialenheten konkluderte med i saken var at han døde som resultat av flere faktorer.

Obioras pustevansker skyldes egne anstrengelser for å motsette seg pågrepelse, press mot halsen, anvendt mangleie over tid samt politiets utøvelse av fysisk makt for å få kontroll på han. Politiets utøvelse av fysisk makt fikk særlig betydning fordi Obiora ble lagt på hardt underlag over lengre tid med press fra politiet for å holde han bede. Det ble i saken lagt vekt på tjenestemennene ikke var kjent med de faremomenter mangleie kan medføre. Saken ble etter bevisets stilling henlagt for de tjenestemenn som deltok i pågrepsen.⁷²

Flere dødsfall har forkommet etter opphold i politiarrest. De fleste tilfellene hadde forbindelse med alkohol, narkotiske stoffer og andre typer av stimulerende midler. En sak hvor alkohol var innblandet var fra 2007. Politiet ba en mann som nektet å fjerne seg fra sin mors moped uten at han etterkom politiets pålegg. Mannen ble sammen med sin tvillingbror brakt inn til politiet og dermed satt inn i arrest kl. 19.25. Etter flere timer ble han funnet livløs i cellen ca. kl. 03.30, uten at gjenopplivning ga resultat. Dødsårsaken ble slått fast til å skyldes akutt etanolforgiftning.

I forbindelse med transporten fant politiet tre halvflasker med sprit. Politiet visste ikke om de hadde drukket alt selv under politiets transport til politistasjonen. Bakgrunnen for dette var at politiet ikke hadde visitert mennene før de ble satt bak i politibilen. Politiets forklaring var at de ikke hadde besluttet om de skulle settes inn i arrest da de ble satt inn i bilen.

---

⁷² NOU 2009:12 ” Et ansvarlig politi”, s. 144- 145

Spesialenheten mente her at det var feil av politiet å ikke visitere mennene og vurdere deres tilstand med aktsomhet, samt det faktum at de hadde funnet tre flasker med spritinnhold. Kombinasjonen av dette mente Spesialenheten forpliktet politiet å få en vurdering av lege. Til tross for overvåking av mennene inne på cella skjedde det tragiske.

Gjennom etterforskningen kom det frem flere faktorer som tydet på dårlig opplæring med oppfølging og alkoholforgiftningsfarer. Til tross for at Spesialenheten mente det var kritikkverdig at polititjenestemennene ikke så det som nødvendig å få en leges vurdering av de innbraktes tilstand, ble saken henlagt. Henleggelsen ble påklaget av offerets mor, men klagen ble ikke tatt til følge.⁷³

Det finnes mange slike tilfeller hvor Spesialenheten under tvil henlegger saker. Kanskje burde flere av sakene - og de involverte polititjenestemenn - fått konsekvenser? Politiets forklaringer er i de fleste saker det Spesialenheten har å forholde seg til. Men er alt ved forklaringene deres om utøvelse av makt sannhet, eller bekrefter de hverandres forklaring som en del av deres kollegiale tillit til hverandre?

10 Kontroll med politiets maktutøvelse

Politiet har i vårt demokratiske samfunn rettslig kompetanse til å ta i bruk ulike maktmidler mot borgerne, og av den grunn må de ha en viss tillit hos folket. For at politiet skal gjøre jobben sin på en korrekt og tilfredsstillende måte, og ikke misbruke retten de har til makt, må de kontrolleres. Det vil ellers være en risiko for demokratiet dersom det ikke finnes en slik kontroll med politiet da de er tillagt retten til anvende fysisk makt. Med slik kontroll vil tilliten til publikum øke når de ser at ved politiets overtramp eller normbrudd vil det bli konsekvenser og at det holdes kontroll med statens maktutøvende organ. Formålet med

---

⁷³ NOU 2009:12 ”Et ansvarlig politi”, s. 1147- 150

dette vil være det å gi prosessuell rettssikkerhet mot overgrep samt at det vil kunne sikre polititjenestens effektivitet og kvalitet.⁷⁴

At overtramp og feilgrep skjer daglig fra politiet i deres tjeneste er naturlig, da de avgjørelser de tar oftest er i en vanskelig og tidsknapp situasjon. I slike tilfeller er det ikke de eventuelle skadene som er avgjørende for om overgrepet er av alvorlig art, men om de maktmidler og handlinger politiet foretar er hjemlet i lov. Det er i de situasjoner hvor det hersker tvil om dette hvor kontrollenheten for politiet griper inn.⁷⁵

10.1 Spesialenheten for politisaker og deres arbeid

Organet som har kontrollen med politiet er Spesialenheten for politisaker, som tidligere var benevnt SEFO. Spesialenheten for politisaker er det mest aktuelle kontrollenheten i tillegg til den interne kontroll som vi finner innen samme enhet som en politistasjon eller et politidistrikt.

Enheden er riksdekkende etterforskning- og påtalemyndighet for politiet eller påtalemyndigheten i de tilfeller hvor det er spørsmål om noen av partene har begått en straffbar handling i tjeneste. Spesialenheten er ikke en del av den ordinære påtalemyndighet eller politiet, da enheten er selvstendig. Spesialenheten er underlagt faglig administrativt under justisdepartementet v/ Sivilavdelingen samt riksadvokaten. Riksadvokaten behandler klager over Spesialenhetens avgjørelser, samt at han har adgang til å gi pålegg til Spesialenheten om gjennomføring, stansing og iverksetting av etterforskning. Denne adgangen er hjemlet i påtaleinstruksen kapittel 34.

Spesialenhetens sjef og assisterende sjef er ikke ansatt av justisdepartementet, men utnevnt ved kongelig resolusjon. Alt av straffesaksbehandling og gode rutiner for behandlingen av

---

⁷⁴ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 947

⁷⁵ TFS 2008-2 ”Ytring” s. 135

slike saker det sjefen for Spesialenheten har det overordnede ansvaret for. Det er også sjefen som skal avgjøre alle påtalespørsmål i alle saker, og den avgjørelse han kommer frem til skal begrunnes.⁷⁶

Publikum skal enkelt kunne henvende seg til Spesialenheten for anmeldelser, klager eller råd. Enhetens arbeidsmoral er at de skal lytte til publikum slik at alle blir hørt når de tar kontakt selv om selve anmeldelsen ikke gjelder straffbare forhold. Av de som tar kontakt med politiet er det ca. tre fjerdedeler av sakene som har forbindelse med ” politiets kjenninger”. Med dette menes publikum som ofte har eller hatt straffesaker mot seg.

I perioden 2005- 2008 mottok Spesialenheten 3096 saker, mens tallet på anmeldelser var høyere. De sakene som anmeldes er som oftest angående politiets ulovlige maktbruk, grov uforstand og ulovlig beslag. En del av de sakene som anmeldelse av politiets tjenestemenn er i forbindelse med ordenstjenestens virksomhet. De av sakene som blir henlagt uten etterforskning av Spesialenheten, blir undersøkt. Det er fåtallet av saker som de mottar som ikke blir undersøkt i det hele tatt.⁷⁷

Det er ikke enkelt for Spesialenheten å overbevise retten om at en polititjenestemann har handlet feil etter loven og dens rammer. Det må skilles mellom subjektive og objektive feil fra politiets side. At en handling kan skyldes misforståelse av den faktiske situasjonen eller at en nyansatt politimannen ikke har tilstrekkelig kunnskap på området, er feil som betraktes som objektive (typisk situasjonsvillfarelse og rettsvillfarelse). De subjektive feilgrep er når politiet med viten og ond vilje opptrer i tjeneste, eller det skyldes andre individuelle klanderverdige forhold.

Med de subjektive feil handler politiet med forsett eller uaktsomt. Det er disse feilene Spesialenheten vurderer. Politiet anses for å ha sterk troverdighet i retten og deres hukommelse og forklaringer stilles det sjelden tvil til. En polititjenestemann er trent i

---

⁷⁶ NOU 2009:12 ” Et ansvarlig politi”, s. 50

⁷⁷ NOU 2009:12 ” Et ansvarlig politi”, s. 64- 68

jobben og skal ha tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om det man foretar i tjenesten. Men til tross for dette skjer det feil og tilfeller hvor politiet blir anmeldt fra publikum for å ha tatt i bruk sterkere tvangsmidler enn nødvendig og beveget seg utenfor rammene for loven. Dette blir den tøffe jobben for Spesialenheten å overbevise retten om dersom det er tilfellet.⁷⁸

10.2 Kollegiale forhold og moral

Politiet har rapporteringsplikt etter loven hvor kollegiale forhold er tilfellet, dette fremgår av politiinstruksen § 6-3 som følgende:

” Enhver politimann skal gjennom sin tjenesteutførelse og i personlige forhold til andre politimenn opptre slik at han fremmer den etiske standard og den faglige dyktighet både hos den enkelte og i etaten som sådan. Den enkelte politimann skal også yte sitt bidrag til at det indre samarbeid blir så godt som mulig, og ellers så åpent som tjenesten tillater.

Dersom en politimann kommer til kunnskap om at en annen politimann har begått en ulovlig handling i tjenesten, skal han uten opphold melde dette til sin foresatte. Enhver politimann er på forlangende av sin foresatte pliktig til å gi forklaring om andre politimenns forhold, med mindre bestemmelsene om fritak for vitneplikt i straffeprosessloven kan påberopes.”

Bestemmelsen sier at enhver politimann som har informasjon om en annen politimann som har begått et lovstridig handling under tjeneste, skal dette rapporteres til den foresatte. Siste setning i bestemmelsen hjemler unntak fra dette. Plikt til å informere den foresatte om andres forhold gjelder likevel ikke dersom straffeprosesslovens bestemmelser om fritak for vitneplikt kan påberopes (bevisforbud/bevisavskjæring). Når politimenn er pliktig til å rapportere på den omtalte måte, er det av den grunn at et lovbrudd begått i tjeneste av

---

⁷⁸ TFS 2008-2 ”Ytring” s. 135

politimenn er ansett som etisk forkastelig og uakseptabelt. Formålet med rapporteringsplikten er å unngå at handlinger begått av slike tjenestemenn ikke skal vernes. I følge teorien stilles det tvil ved effekten av denne plikten som politiet er tillagt. Det å angi sin egen kollega i tjeneste er vanskelig og det bryter med fundamentale arbeidsfellesskapet innen politiet. Samtidig er det imot reglene, moralen og etikken bak politiets arbeid å la slikt gå uten at det får konsekvenser.⁷⁹

Politiet vil i flere situasjoner under tjeneste måtte stå overfor etiske og moralske dilemmaer. Da er det ikke alltid at de kan finne svar i regelverket. Når de befinner seg i slike gråsoner er det også vanskelig å bedømme hva som er rettslig korrekt adferd eller hva som vil være etisk riktig avgjørelse. Den overordnede personalpolitikken hos lensmann- og politietaten har som hovedformål å sikre en moralsk, verdimeessig og etisk bevissthet som vil kunne veilede i det daglige arbeid og samarbeidet mellom kollegaer og publikum.⁸⁰

Tilliten mellom politiet og publikum er det som gjør at politiet kan utføre sine tjenester og opprettholde og sikre de moralske verdier i samfunnet.

---

⁷⁹ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 956- 957

⁸⁰ Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009, s. 412- 413

11 Litteraturliste

Litteratur:

Augland, Mæland, Røsandhaug. Politirett, 2009

Weber, Max. Makt og byråkrati, 1971

Lie, Anders Lohne. Politiets bruk av fysisk makt, 2010

TFS 2008-2 Ytring

NOU 2009:12 "Et ansvarlig politi"

Lover:

Lov av 4. august 1995 nr. 53, heretter politiloven

Lov av 22. mai 1902 nr. 10, Almindelig borgerlig Straffelov

Instrukser:

Alminnelig tjenesteinnstruks for politiet (politiinstruksen) av 22. Juni 1990 nr.3963

Våpeninstruks for politiet gitt av Justisdepartementet den 1. August 1989

Rettspraksis:

Riksadvokatens etterforskning s. 3- 4

Heggen og Frøland tingretts dom av 25. mars 2004

Borgarting lagmannsrett av 12. mai 2005

Ot.prp.nr.58 (2001-2002)

Internett:

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10022164>

